

Cami Sohbetleri

**Âyet Hadis
Dinî Bilgiler**

ARALIK 2019

İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ

Genel Koordinatör
Prof. Dr. Mehmet Emin MAŞALI
İstanbul Müftüsü

Yayın Yönetmeni
Musa BİLGİÇ
İstanbul Müftü Yardımcısı

YAZI HEYETİ

Vaiz Şule DÜNDAR (*Dini Bilgiler*)
Baş İmam Hatip Ömer CİHANGİR (*Ayetler ve Tefsirleri*)
İmam Hatip Dr. Mesut ÇAKIR (*Hadisler ve Şerhleri*)
İmam Hatip Emir Faysal ARVAS (*Dini Bilgiler*)

Tashih: Vaiz Dr. Nurhayat HARAL YALÇI

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ

“Rabbiniz şöyle buyurdu: Bana dua edin, duanızı kabul edeyim.”

Mü'min 40/60.

Allah kendisine kulluk edenlerin duasına icabet eder. Taberî, “*Bana dua edin*” buyruğunu, “*Bana kulluk edin; ibadeti benden başkasına, putlara ve başka şeylere değil, sırf bana yapın ki duanızı kabul edeyim; size rahmetimle muamele edeyim ve sizi bağışlayayım*” şeklinde açıklamıştır. Bu yorumdaki anlaşıldığına göre ayetteki dua kavramı ibadeti de kapsamaktadır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ

“Dua ibadettir.”

Ebü Dâvud, Vitir 23; Tirmizî, Daavât 1.

İbadet, kendisine kulluk edilecek yegâne varlık olan Allah’a en üstün saygı ve en büyük tevazu ile yüzünü, geri kalan her şeye ise ardını dönmektir. Resûl-i Ekrem Efendimiz “*Dua ibadettir*” veya “*Dua ibadetin özüdür*” (Tirmizî, Daavât 1) buyurmak suretiyle, Allah’a kulluğu en iyi şekilde ifade eden hâl ve tavrın dua olduğunu söylemektedir. Mademki ibadet kullun Allah’ın huzurundaki hiçliğini, yoksulluğunu, sadece ve sadece O’na muhtaç olduğunu dile getirmesidir, bunu en iyi anlatan hâl de duadır. Dua etmeyen, duanın önemine inanmayan kimsenin ibadeti eksiktir. “*Dua ibadetin özüdür (iliğidir)*” hadisini de böyle anlamak gerekir.

DUA

Dua seslenmek, çağırarak, istemek, yardım talep etmek manalarına gelen Arapça kökenli bir kelimedir. “Dava” ve “davet” kelimeleri “dua”dan türemiştir. *“Allah, esenlik yurduna çağırır ve dilediğini doğru yola iletir.”* (Yunus 10/25) ayet-i kerimesinde beyan buyrulduğu gibi Allah Teâlâ insanlara kulluk ve hidayet için çağrıda bulunur. Bu manada dua, çağrı ve davet anlamındadır.

“Kullarım, beni senden sorarlarsa, (bilsinler ki), gerçekten ben (onlara çok) yakınım. Bana dua edince, dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler” (Bakara 2/186) ayet-i kerimesiyle Rabbimiz kullarının niyaz ve taleplerini zatına yöneltmelerini irade buyuruyor. Bu vesileyle imanları sağlam, itikatları tevhit akidesine uygun olarak tanzim edilmiş oluyor.

“Rabbimize alçak gönüllüce ve için için dua edin. Çünkü O, haddi aşanları sevmez.” (A’raf 7/55) ayeti ile Rabbimiz duanın adab ve ahlakını beyan etmektedir. Duanın adabından biri de mümkün olanı istemektir. Muhâl olan, sünnetullah’a uygun düşmeyen dua içeriği dua adabına uygun düşmez. Mesela taşın altına dönüşmesi için dua edilmez, fakat kazancın bereketi için dua edilir. Ayrıca duanın fiille desteklenmesi duanın samimiyetiyle alakalıdır.

Yapılan her ibadetten sonra eller semaya açılıp hem ibadetin kabulü hem de ihtiyaç duyulan her ne var ise yukarıda belirtilen usule uygun Allah Teâlâ’dan talepte bulunulur. Günde beş vakit kılınan namaz, bütün içeriği ile duadır. İbadetler dua için bir vesiledir.

Her müminin müslüman kardeşi için duada bulunması kardeşlik hukukunun bir gereğidir. Peygamberimiz kendisinden umreye gitmek için izin isteyen Hz. Ömer’e (r.a): *“Kardeşim! Duana bizi de ortak et, bizi unutma”* diye talepte bulunmuştur. (İbn Mace, Menasik 5)

Kul dua ile değer kazanır. Ayet-i kerimede şöyle buyruluyor: *“(Resûlüm) de ki, duanız olmasa Rabbim size ne diye değer versin.”* (Furkan 25/77) Dua ibadetin özü, Resûlullah’ın sünneti, kalbin huzurudur. Dua müminin yalnızlığını gideren, maneviyatı güçlendiren iman bağıdır. Müminler arasında kardeşlik bağlarını, aile bireyleri arasında sevgi ve saygıyı geliştiren iletişim aracıdır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُوتَ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ

“Ey insanlar! Yeryüzünde bulunan maddelerin helal ve temiz olanlarından yiyin; şeytanın peşinden gitmeyin, çünkü o apaçık düşmanınızdır.”

Bakara 2/168.

Allah, insana fitratına uygun beslenmesini emretmektedir. Fitrata muhalif beslenme insanı şeytanın izinden gitmeye sevk eder. Fitrata uygun beslenmenin iki özelliği, helal ve temiz vasıfta olmasıdır. Helal, şer'an izin verilmiş olandır. Tayyib ise akliselim sahibi, dengeli, erdemli, temiz tabiatlı her insanın beğendiği, hoşlandığı, temiz, güzel, iyi ve yararlı bulduğu şeyler için kullanılır.

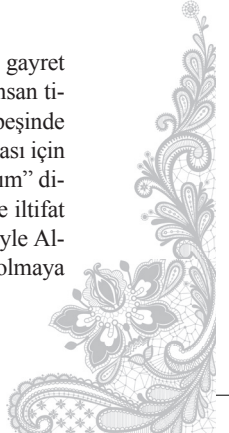
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

عَنْ عَلِيٍّ، أَنَّ مُكَاتَبًا جَاءَهُ فَقَالَ: إِنِّي قَدْ عَجَزْتُ عَنْ مُكَاتَبَتِي فَأَعِنِّي، قَالَ:
أَلَا أَعْلَمُكَ كَلِمَاتٍ عَلَّمَنِيَهُنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَوْ كَانَ
عَلَيْكَ مِثْلُ جَبَلٍ صَبِيرٍ دَيْنًا أَدَّاهُ اللَّهُ عَنْكَ، قَالَ: قُلْ: اَللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ
عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

Hz. Ali (r.a)'dan rivayet edildiğine göre anlaşmalı bir köle ona gelerek: “Borcumu ödeyecek gücüm yok, bana yardım et” dedi. O da: Resûlullah (a.s)'in bana öğrettiği duayı ben de sana öğreteyim mi? Bunu okumaya devam ettiğin takdirde üzerinde dağ gibi borç olsa bile Allah Teâlâ onu ödemene yardım eder. Şöyle dua et dedi: “Allâhümmekfinî bi-helalike an harâmik, ve aġnini bi-fazlike ammen sivâk: Allahum! Bana helal rızık nasib ederek haramlardan koru! Lütfunla beni senden başkasına muhtaç etme!”

Tirmizî, Daavât 111.

İnsana her imkânı lütfeden Allah Teâlâ'dır. Bir borcu ödeyebilmek için elden gelen gayret gösterilirken, her işte olduğu gibi bu konuda da Cenab-ı Hakk'ın yardımı istenmelidir. İnsan ticaret yaparken veya burada olduğu gibi bir açığını kapatmaya çalışırken hep helal rızık peşinde olacak, haramlardan şiddetle kaçınacak, bunun yanı sıra kendisini haram kazançtan koruması için Allah Teâlâ'dan yardım isteyecektir. “Haram helal ver Allah'ım / Çoluk çocuk yer Allah'ım” diyerek nereden geldiğine bakmadan kasasını doldurmaya çalışmak müslümanın kesinlikle iltifat etmeyeceği bir anlayıştır. Müslüman İslam'ın izzet ve şerefini temsil eden olması itibarıyla Allah'tan başkasına muhtaç olmamayı hayat felsefesi kabul edecek, alan el değil veren el olmaya çalışacak ve böylece gerçek hürriyetine kavuşacaktır.

HELALİNDEN BESLENMEK

Helal, dinen yapılması veya yenip içilmesi yasaklanmayan, serbest bırakılan şey demektir. Yapılması caiz olan bütün ameller ve yenilmesi içilmesi mübah olan bütün nimetler helal kavramı ile açıklanır. Allah ve Resûlünün bir şeyin helal olduğunu belirtmesi veya işlenmesinde günah olmadığını bildirmesi, o fiilin helal olduğunu gösterdiği gibi, o fiil veya şeyin yasaklandığına dair bir delil bulunmaması da o şeyin helal olduğunu gösterir. Hiçbir şey akıl ile haram olmaz. Yani bir şeyin haram olduğuna akıl hüküm veremez. Bir şeyin haram olduğuna dair hüküm vermek ancak Allah Teâlâ'ya (c.c.) mahsustur. Yüce Allah (c.c.) iyi, temiz ve insan sağlığına yararlı olan şeyleri helal; kötü, pis ve zararı olan şeyleri haram kılmıştır. (*Maide 5/5*) Eşyada aslolan helal oluşudur. Buna göre bir şey, dinin açık bir hükmüne, yasağına ve ilkesine aykırı olmadıkça o şey helaldir, meşrudur. Helal kazanç veya helal lokma ise; dinin meşru gördüğü çerçeveler içerisinde elde edilen gelir ve bu gelirle kazanılan rızık demektir. Kazancın ve yenilen lokmanın helal olması için öncelikle çalışılan iş meşru olmalı, Allah'ın haram kıldığı işlerden biri olmamalıdır. Ayrıca meşru olarak çalışılan işlerde verilen vazife layıkıyla yerine getirilmelidir. Kazancı helal hale getirmek için şans oyunları terk edilmeli, haram olan hiçbir şey alınıp satılmamalı yiyip içilmemeli, haramdan elde edilen kazançta değer verilmemelidir. Ticaret, ziraat vb. tüm işlerde aldatma olmamalı, hileli mal satmamalı, tartıda ve ölçüde eksiklik yapılmamalıdır. Duaların kabul olması için önemli şartlardan biri helalinden kazanıp helal lokma yemektir. (Müslim, Zekât 65) Haramdan elde edilen mal, servet, lokma bir nimet değildir. Sahibine ahiret hayatına dönük ağır mesuliyet yükleyen bir yükür. Zira helalde, haramdan kaçınmak için her şey vardır. Sadece iyi niyet haramı helal yapmaz.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ
رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ

“(Onlar şöyle yakarırılar): “Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriktme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin.”

Âl-i İmrân 3/8.

Ayette, hidayete erişebilmenin de hidayette kalmanın da Allah’ın lütfuyla olduğuna inanmak gerektiğine işaret edilmektedir. Burada müminlere hak yol üzere kalabilmek için nasıl dua etmeleri gerektiği öğretilmektedir. Nitekim Hz. Peygamber’in, “Ey kalplere yön veren Allah’ım! Kalbimi senin dinin üzere sabit kul!” şeklinde dua ettiği ve ardından bu ayeti (8. ayet) okuduğu rivayet edilmiştir (Tirmizi, Kader, 7). İlimde derinleşenler Allah’tan hidayet isterler. Çünkü kalpler hidayete ve inkâra yönelmeye elverişlidir. Hidayet ise Allah’ın elindedir.

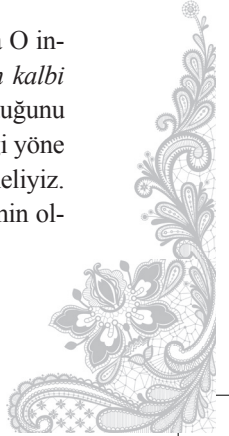
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ: يَا
مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ

Resûlullah (a.s) çoğu zaman “Yâ mukallibe’l-kulûb! Sebbit kalbî alâ dinik: Ey kalpleri hâlden hâle çeviren Allah! Benim kalbimi dininden ayırma!” diye dua ederdi.

Tirmizi, Kader 7, Daavât 90, 124.

Kalpler üzerinde dilediği gibi tasarruf eden sadece Cenâb-ı Hak’tır. Zira O insana kalbinden, kalbine de kendisinden daha yakındır. “Allah kişi ile onun kalbi arasına girer” (Enfâl, 8/24) ayet-i kerimesi de O’nun kalplere çok yakın olduğunu ve onlara dilediği şekli verdiğini göstermektedir. Allah Teâlâ kalpleri dilediği yöne çevirebildiği için O’ndan kalbimizi kendi dininden ayırmamasını niyaz etmeliyiz. Bu nedenle, işler sonuçlarına göre değerlendirilir. Hiç kimse akibetinden emin olmamalı, bu hususta Cenab-ı Mevlâ’nın yardımını istemelidir.

NEFİS TEZKİYESİ

Nefs, ruh, can, hayat, hayatın ilkesi, nefes, varlık, zat, insan, kişi, heva ve heves, kan, beden, bedenden kaynaklanan süflî arzular gibi manalara gelir. Kur'an'da 'ruh' anlamında kullanıldığı gibi (el-En'am 6/93) 'zat ve öz varlık' manasında da kullanılmıştır (Âl-i İmran 3/28, 30).

Nefsi, insanın hayatını devam ettiren enerji olarak da anlamak mümkündür. Bu mana çerçevesinde bakıldığında hayatın iyi-kötü, mutlu-mahzun durumunun nefis merkezli olduğu ortaya çıkmaktadır. Şu halde nefsin iyi ve mutlu olması için bir yol göstericiye ihtiyacı vardır. Zira nefsin özelliği itibarıyla heva ve hevesine uygun hareket etmesi, bencil duygulara kapılması daha baskındır. Bir ateş gibi yakıcı özelliği olan bu enerji kontrol altında tutulmazsa hem nefsin sahibine hem de çevresine zarar verebilir. Bu konunun hassasiyetine binaendir ki, Kur'an-ı Kerim Hz. Yusuf'un dilinden şu ifadeyi beyan etmektedir: *"Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbinin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbin çok bağışlayandır, çok merhamet edendir"* dedi. (Yusuf 12/53) Bu ayet-i kerimenin beyanından da anlaşılacağı üzere nefisten kaynaklı kötülüğün hayata yansımaması ve zarar vermemesi için ona merhameti öğretecek bir kılavuza ihtiyacı vardır.

Peygamber sıfatıyla Hz. Yusuf'un nefsin kötülüğüne dikkat çekmesi insanın iç mücadelesinin önemini yeterince açıklamaktadır. Peygamberliğin manevi gücüne sahip olmayan sair insanların mücadelesi daha çetindir. Bu mücadele savaş alanında silahlı mücadeleye karşılık olan cihad ile anlatılmaktadır. Peygamberimiz (a.s) bu hususu şöyle beyan buyuruyor: *"Dikkat edin size mümini tanıtıyorum; o insanların can ve mal hususunda güvendiği kişidir. Müslüman elinden ve dilinden insanlara zarar gelmeyendir. Mücahid, Allah'a itaat yolunda nefsiyle mücadele eden; muhacir ise hata ve günahları terk eden kişidir."* (Müsned, VI/22) Mümin tanımı için yukarıda zikredilen özellikler belli bir nefis tezkiyesinden sonra ulaşılan kişiliktir. Nefis terbiyesi için birinci rehberimiz Kur'an'dır. İkincisi ise Kur'an'ın kâmil insan tarifini hayatına tatbik ederek gerçekleştirmiş olan Allah'ın kutlu elçisidir. Nefis mücadelesinde Allah Teâlâ'nın vahiy ve peygamberleriyle kılavuzluk etmesi büyük nimettir. Bu nimetin idrakinde olan nefis ile mücadeleyi başarır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا
الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ
آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ

“Bunların ardından gelenler de “Ey rabbimiz” derler, “Bizi ve bizden önceki iman etmiş kardeşlerimizi başışla; kalplerimizde iman edenlere karşı kin bırakma. Rabbimiz! Kuşkusuz sen çok şefkatlisin, çok merhametlisin.”

Haşr 59/10.

Müminler kardeşdir. Mümin diğergâm sahibidir, kardeşlerinin hayrını ister. Mümin, kardeşine karşı kin, nefret ve haset beslemez. Ayette Ensar, Muhacir ve onların yoluna tabi olan müminlerin, kardeşlerinin gıyabında yaptıkları dua örnek bir davranış olarak gösterilmiştir. (bk. Tevbe 9/100)

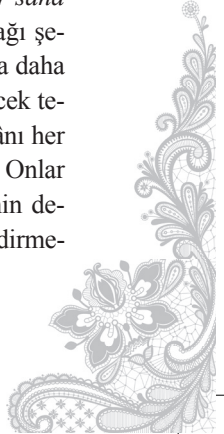
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَا مِنْ عَبْدٍ مُسْلِمٍ يَدْعُو لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْغَيْبِ إِلَّا
قَالَ الْمَلَكُ: وَلَكَ بِمِثْلِ

“Bir müslüman, yanında bulunmayan bir din kardeşi için dua ederse, mutlaka melek ona, aynı şeyler sana da verilsin, diye dua eder.”

Müslim, Zikir 86.

Bir kimse din kardeşinin hayrını istediğinde veya onun başındaki bir sıkıntının giderilmesi için dua ettiğinde, yanında görevli olan melek, duasına “âmin” yani “Allah duanı kabul etsin” demektedir, sonra da “*Kardeşin için istediğin şeyler sana da verilsin*” temennisinde bulunmaktadır. Bir müslümana onun duymayacağı şekilde dua etmek riya ve gösterişten tamamen uzak olacağı için Allah katında daha makbuldür. Şüphesiz dua etmekten daha önemlisi, yapılan duaya âmin diyecek temiz ve günahsız bir ağız bulabilmektir. Yüce Rabbimiz böyle eşsiz bir imkânı her birimize lütfetmiştir. Ağız dualı kulları başka yerde aramaya gerek yoktur. Onlar başucumuzda durmakta ve din kardeşlerimiz için yapacağımız dualara âmin demeyi beklemektedirler. Akıllı insanlar, kendilerine verilen fırsatları değerlendirmesini bilen kimselerdir.

MÜMİNLERİN GİYABINDA DUA ETMEK

Salihlerin ve iyiliği ile maruf kimselerin müminlere gıyaplarında dua etmelerinin önemi, Kur'an'da ashâb-ı kiramın (*Haşır 59/10*), Efendimiz (a.s)'ın (*Muhammed 47/19*) ve Hz. İbrahim'in (*İbrahim 14/41*) dualarıyla ortaya konmaktadır. Ayetlerdeki dualar, yapılacak duaların sadece aynı dönemi yaşayanları değil, ölüp dünyadan ayrılanları ve henüz dünyaya gelmeyen müminleri de kapsamaktadır. Başta peygamberler olmak üzere salih insanlar hem kendileri hem de bütün müminler için dua etmeyi vazife bilirler. Çünkü onlar, tüm inananlara aynı inanç birliğinin getirdiği kalbî bir bağla muhabbet besler, bu muhabbetin getirdiği gönül genişliği ile kardeşliği zaman ve mekânla sınırlamazlar. İnsanlık tarihinin tüm inanmışları onların kardeşidir. Bu kardeşliği imanları gereği sevgi üzerine inşa eder, ispatını da kendileri için istedikleri iyi ve güzel şeyleri gıyaplarında onlar için isteyerek göstermiş olurlar. Gayb ve gıyap, göz önünde bulunmamak anlamına gelmekle beraber bir kimsenin yanında bulunan din kardeşi hakkında da onun duymayacağı şekilde dua etmesi gıyabî dua cümlesindedir. Din kardeşine dua eden kimse, kendisini hiçbir zaman yalnız bırakmayan yazıcı meleklerin “amin” demesine ve “*Kardeşin için istediğin şeyler sana da verilsin*” duasına muhatap olur. Mümin kardeşine onun duymayacağı şekilde dua etmek riya ve gösteriştten tamamen uzak olacağı için kıymetli, meleklerin duasına ve desteğine muhatap olduğu için bereketlidir.

Hz. Ömer umre yapmak için Efendimiz 'den (a.s) izin istediğinde, o da Hz. Ömer'e: *Bizi duadan unutma, sevgili kardeşim!*” (Tirmizi, Vitr 23) veya “*Sevgili kardeşim! Bizi de duana ortak et!*” buyurmuştur. (Tirmizi, Deavat 109; İbn Mace, Menasik 5) Hz. Peygamber'in bu tavrı -duaya ihtiyacı olmamasına rağmen- hayır ve fazilet sahibi insanlardan, mübarek yer ve mekânlara gidecek kimselerden dua istemenin gerekliliğine ve önemine işaret eder. İnsanın sadece madden değil manen de mümin kardeşinin desteğine ihtiyacı olabileceğini vurgular. Bu nedenle mümin kişi fazilet ve takva sahibi olduğuna inandığı kişilerden kendisine dua etmesini istemelidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَيَّ الْأَرْضَ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا

“Nuh “Rabbim” dedi, “Yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi sağ bırakma!”

Nuh 71/26.

Nuh peygamber, artık bundan sonra inkârcılar arasından kendisine iman edenlerin çıkmayacağını vahiy yoluyla öğrenince yeryüzünde inkârcılardan hiç kimseyi bırakmamasını Allah Teâlâ’dan niyaz etmiştir. Ayetin devamı Nuh’un kişisel sebeplerden değil, gelecek nesillerin kurtuluşu için böyle bir beddua bulunduğunu göstermektedir.

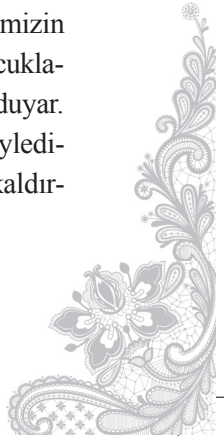
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَوْلَادِكُمْ، وَلَا
تَدْعُوا عَلَيَّ أَمْوَالِكُمْ، لَا تُؤَافِقُوا مِنِ اللَّهِ سَاعَةً يُسْأَلُ فِيهَا
عَطَاءٌ، فَيَسْتَجِيبُ لَكُمْ

“Kendinize beddua etmeyiniz; çocuklarınıza beddua etmeyiniz, mallarınıza da beddua etmeyiniz. Dileklerin kabul edildiği zamana denk gelir de Allah bedduanızı kabul ediverir.”

Müslim, Zühd 74.

Cahil insanların, yaygın olarak kullandığı “Allah canımı alsın”, “Allah belâ mı versin” şeklinde bedduaları vardır. Bu kimseler yakınlarına “Gözün kör olsun!” diye bağırmaktan çekinmezler. Böyle beddualar, Efendimizin işaret buyurduğu gibi tehlikeli sözlerdir. İnsan gerek şahsının gerek çocuklarının veya yakınlarının başına gelebilecek felâketlerden derin üzüntü duyar. Hele bu felâketler kendi temennisinden sonra meydana gelmişse, söylediğine bin pişman olur. Fakat pişmanlık başa gelen sıkıntıyı ortadan kaldırmaz. Onun için herkes öfkesine hâkim olmayı bilmelidir.

BEDDUA

Beddua Farsça ve Arapça kelimelerinden oluşan bir terkiptir. Bed Fars dilinde kötü demektir. Dua ise Arabi lisanda istemek dilemek manalarına gelir. İki kelimenin birleşmesi ile kötüyü istemek anlamı çıkmaktadır.

Dinin zulüm olarak gördüğü durumlarda haksızlığa uğrayanın bedduada bulunması caiz görülmüştür. Bu hükme mesnet teşkil eden ayet-i kerimeler ve hadis-i şerifler vardır. Nitekim Nisa Suresi'nde şöyle buyrulmaktadır: *“Allah, zulme uğrayanın dile getirmesi dışında, çirkin sözün açıklanmasını sevmez. Şüphesiz Allah, hakkıyla iştirak eder; hakkıyla bilendir.”* (Nisa 4/148) Bu ayet-i kerimede geçen çirkin söz ifadesi zulmedenin yaptığını dile getirmek ve açıklamak için kullanılacak kelimelerin sakıncalı olmadığını beyan ettiği gibi mazlumun uğradığı haksızlığa karşı beddua etme yoluna gidebileceği ruhsatına sahip olduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Beddua, uğranılan haksızlık karşısında öfkeyi dile getirmek suretiyle bir rahatlama sağlamaktadır. Bu da ruh sağlığına olumlu etki eder. Zira bastırılan öfke insan bünyesine zarar verebilir. Bununla beraber sabretme yolu da tercih edilebilir. Bu ayetin sebebi nüzulü hakkında şu hâdise rivayet edilmektedir: Bir gün Hz. Ebu Bekir Peygamberimizin yanında iken bir adam gelir. Hz. Ebu Bekir'e hakaret eder. Hz. Ebu Bekir susar karşılık vermez. Adam hakaretlerine devam eder. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir ona karşılık verince Peygamberimiz kalkar ve oradan ayrılır. Hz. Ebu Bekir de arkasından onu takip eder ve: ‘Ya Resûlallah adam bana kötü söz söyleyince siz bir tepki vermediniz. Ben karşılık verince kalkıp gidiyorsunuz’ diye sorunca Peygamberimiz şöyle buyurdu: *“Sen sustuğunda bir melek senin adına ona cevap veriyordu. Sen karşılık verince melek gitti, şeytan geldi. Ben şeytanın olduğu yerde bulunmam”*. (Ebu Davud, Edeb 49)

Beddua bir yönüyle haksızlığı beyan etmenin bir yolu iken bir diğer yönüyle ilahi adalete olan güvenin tezahürüdür. Mazlum, kendisine yapılan zulmün karşılıksız kalmayacağına inanır. Zira hadis-i şerifte şöyle buyruluyor: *“Mazlumun bedduasından sakının. Çünkü onunla Allah arasında perde yoktur.”* (Buhari, Mezalim 10) Müslüman mefkûresinde, mazlumun, garibin, fakirin, yardıma muhtaç olanın duasını almak, bedduasından sakınmak önemli bir yer tutar. Netice itibarıyla her halükarda bedduaya başvurmak, sabır ve metanetle hadiseleri çözüme kavuşturmak tercih edilmelidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا

“En güzel isimler Allah’ındır; bu güzel isimlerle O’na dua edin.”

Araf 7/180.

“El-esmâü'l-hüsna”, “Allah Teâlâ’nın en güzel isimleri” anlamına gelir. Bu isimler: 1. Allah hakkında yücelik ve aşkınlık ifade eder, kullarda da saygı hissi uyandırır. 2. Zikir ve dua olarak okunduğunda kabule vesile olur, sevap kazandırır. 3. Kalplere huzur verir, rahmet ümidi aşılar. 4. En yüce varlık olan Allah’ın isimlerini, anlamlarını kavrayarak okumak, okuyanın değerini de yüceltir. 5. Bu isimler Allah hakkında zorunlu, mümkün ve imkânsız olan inançları ve kanaatleri ifade ettiği için bu isimleri bilip okumak doğru inancın oluşmasına da katkıda bulunur.

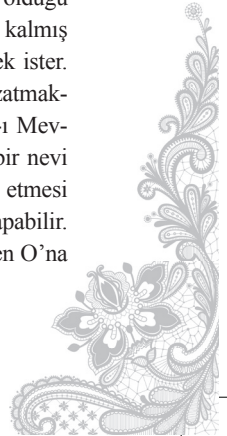
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْكَرْبِ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَظِيمُ الْحَلِيمُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَرَبُّ الْأَرْضِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ»

Resûlullah (a.s) bir keder ve üzüntü hissettiği zaman şöyle dua ederdi: “Lâ ilâhe illallâhü'l-azîmü'l-halîm. Lâ ilâhe illallâhü rabbü'l-arşi'l-azîm. Lâ ilâhe illallâhü rabbü's-semâvâti ve rabbü'l-ardı ve rabbü'l-arşi'l-Kerim: Azamet ve hilim sahibi olan Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilâh yoktur. Azametli arşın sahibi olan Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilâh yoktur. Göklerin rabbi, yerin rabbi ve yüce arşın rabbinden başka ibadete layık hiçbir ilâh yoktur.”

Buhârî, Daavât 27, Tevhîd 22, 23; Müslim, Zikir 83.

İstiraplar karşısında insanların tavırları da farklıdır. Kimi daha sabırlı ve dayanıklı olduğu için sıkıntılarını içine gömer, kiminin de bütün dünya üzerine yıkılmış da o altında kalmış gibi feryadı göklere çıkar. O zaman bir yerlere tutunmak ve ıstıraplarını hafifletmek ister. İşte Resûl-i Ekrem Efendimiz bu hadis-i şerifiyle kederli insanlara bir can simidi uzatmaktadır: Duadan çok zikre benzeyen bu niyaz ile Peygamber aleyhisselam’ın Cenab-ı Mevlâ’dan bir şey istemediği sanılabilir. Mevlâ’sından bir şey istemeden önce kulun, bir nevi giriş mahiyetindeki bu zikirle Rabbine bağlılığını sunması, daha sonra da halini arz etmesi ve sıkıntısının giderilmesini istemesi daha uygundur. Bu bir yoldur dileyen böyle yapabilir. Kimi insan da Rabbim benim halimi, üzüntümü ve sıkıntımı benden daha iyi bilirken O’na ayrıca derdimi söylemeye ne gerek var diye düşünerek zikre devam edebilir.

ESMAÜ'L-HÜSNA İLE DUA ETMEK

“İsmin çoğulu olan ‘esma’ ile güzel, en güzel anlamındaki ‘hüsna’ ke-limelerinden oluşan “Esmâ-i Hüsna” terkibi Allah’ın güzel isimleri demektir. Kur’an ve Sünnette Allah’a nispet edilen isimleri ifade eder.

Esmâ-i Hüsna Allah hakkında yücelik ve aşkınlığı belirtir ve bu şekilde kullarda saygı hissi uyandırır. Zikir ve duada kullanılmaları halinde kabule vesile olur ve sevap kazandırır. Kalplere huzur ve sükûn verir, lütuf ve rahmet ümidi telkin eder. İnsan yaratıcısını sadece akıyla bilmekle yetinmemekte gönül hayatı bakımından da Onunla münasebet kurmak ihtiyacı hissetmektedir. Bu münasebetin sağlanmasında da Esmâ-i Hüsna’nın vazgeçilmez bir rolü vardır. Onu öğrenmekle Allah bilgisi kazanılır. Eğer kul masivadan (Allah dışındaki “şey”ler) sıyrılıp akli, fikri ve gönlüyle sadece Allah’a yönelirse onun dua ve zikrinde yer alan her isim hayatında büyük bir etkiye sahip olur. İnsan, Cenab-ı Allah’ın isimlerinden ve sıfatlarından mümkün olanlarla muttasıf olmaya, onlarla ahlaklanmaya gayret gösterdiği sürece manen kemale ulaşır.”

Bu nedenle Rabbimizin isimlerini öğrenmeye ve ezberlemeye çalışırken bu isimlerin zikre, fikre ve muhabbete vesile olmasını gaye edinmek gerekir. Kişinin maddi ve manevi hayatında müşküllerinin hallolması için esma-i hüsna’yı duasına dâhil etmesi ve zikretmesi önemlidir. Fakat insanın ilk ve asıl niyeti esmanın zikriyle Rabbine yakınlaşma ve muhabbetini çoğaltma, rızaya erişme olmalıdır.

Rabbimize sipariş verircesine dua etmek, kulluğunu tahkim etmeden dünyevi ihtiyaçların giderilmesine esmayı vesile kılmak ve bundan gayrı bir dert taşımamak esma-i hüsnanın kıymetine vâkıf olamamak demektir. Zikrin en önemli işlevi ve faydası Rabbimizle aramızdaki alakanın devamını sağlamasıdır. Esmâ zikri bunun için kılınmış en güzel vesiledir. Efendimiz (a.s)’ın sıkıntılı hallerinde dahi derdini, Rabbini zikirle hafifletmesi duadaki bu çok önemli boyutu işaret etmektedir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا

“Orada ne boş bir söz ne de yalan işitirler.”

Nebe 78/35.

Cennette müminler boş, faydasız, yalan söz işitmeyecekler ve konuşmayacaklar. Bir yerde batıl ve yalanın konuşulmaması o mekânın nezafetine ve orada bulunan şahısların ahlakî erdemlerine bir karinedir. Cennete talip olan müslümanın şiarı da doğruluk olmalıdır.

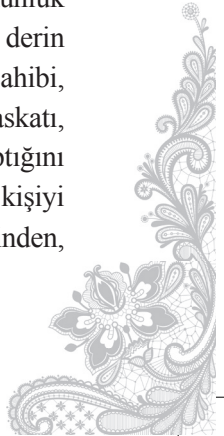
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تُكثِرُوا الْكَلَامَ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ فَإِنَّ كَثْرَةَ الْكَلَامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ
قَسْوَةٌ لِلْقَلْبِ، وَإِنَّ أْبْعَدَ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْقَلْبُ الْقَاسِي

“Allah’ı anmaksızın çok konuşmayın. Allah’ın zikri dışında çok söz söylemek, kalbi katılaştırır. Katı kalpli olanların ise, Allah’tan en uzak kimseler olduğu kesindir.”

Tirmizî, Zühd 62.

Allah Teâlâ’yı hatırlamadan, anmadan uzun uzun her şeyi konuşmak, ama sadece konuşmak, kul için sağlık değil hastalık işaretidir. İşte hadisimiz, bu hastalığın yani kalp katılığının ne kadar ciddi bir hastalık olduğunu gözlerimizin önüne sermektedir. Allah’ı anmaksızın çok çok, uzun uzun konuşmak kalp katılığına sebeptir. Âlimler kalp katılığının belirtilerini de tek tek saymışlardır. Meselâ, hakkı dinlemekten, hakka kulak vermekten uzak durmak, halk arasına karışıp günlerini geçirmeye düşkünlük göstermek, haşyet azlığı, huşû ve gözyaşı yokluğu, ahiret konusunda derin bir gaflet bu göstergelerin başlıcalarıdır. Bu durumdaki bir kalbin sahibi, artık sadece sürekli konuşan ve fakat yüce duygularını kaybetmiş, kaskatı, âdeta taşlaşmış demektir. Böyle bir kişinin konuştuıkları ise, ne yaptığını bilmeyen hastanın hezeyanlarından hiç de farklı değildir. Bu ise, o kişiyi her geçen gün biraz daha olması gereken yerden, yani kulluk çizgisinden, Allah’tan ve Allah’ın rahmetinden uzaklaştırır.

SÖZ OLA

Söz ola kese savaşı /söz ola kestire başı

Söz ola ağılu aş / bal ile yağ ede bir söz

Bu dizeler medeniyetimizde söze verilen değeri dile getirir. Söz vardır savaşları sona erdirir. Söz vardır insanı ölüme götürür. Söz vardır zehri bal tadında yedirir. Söz vardır öfkeyi söndürür. Bu nedenle sözün kime, nerde ve hangi durum ve ortamda söylendiği önem arz eder. “Liküllü makamın makal” vecizesi sözün muhataba uygun söylenmesine işaret eder. Ayet-i kerimelerde söz değişik tamlamalarla beyan edilir.

Kavl-i ma‘ruf: Eşler arasında ve cinsler arasında konuşma söz konusu olduğunda genellikle bu ifade kullanılmaktadır. Toplumun yadırgamayacağı; genel ahlak kurallarının dışına çıkmayan söz olarak genel çerçevesi çizilebilir.

Kavl-i leyyin: Kibar, nazik, sakın ve vakarlı bir üslup içeren sözdür. Allah Teâlâ, Hz. Musa ve Hz. Harun’u Firavun’a giderken kullanmalarını istedikleri dilin özelliğidir.

Kavl-i belîğ: Kişiliğini ve meramını anlatmanın yolu olarak kullanılan dil özelliğidir. Öz ile sözün uyum içinde olmasını ifade eder. Kur’an-ı Kerim’de münafıkların durumunu anlatan ayetlerden sonra gelir. İnançlarında sahtecilik gösterenlere karşı konuşma üslubunun yolunu göstermektedir.

Kavl-i sedid: İsabetli konuşma, sözlerinde isabet etme, hakikati kastetme ve adalete uygun söz söyleme manalarını ifade eder. Allah’a karşı sorumluluğun bilincinde olma ve işlerin düzenli yürüyebilmesi için sözün olması gereken muhtevasını açıklamaktadır.

Kavl-i kerim: Kur’an-ı Kerim’de anne babaya hitap etmek için kullanılacak konuşma üslubunu ifade eder. Anne-baba şahsında yaş ilerlemiş aile bireylerinin yaşları gereği içinde buldukları halet-i ruhiye ile münasip bir konuşmayı öğretir. Zira yaşın ilerlemesi ile alınganlık artar ve ilgi beklenir. Kerim söz, saygıyla beraber gönül alıcı özelliğini taşır.

Kavl-i meysur: Toplum içinde muhtaç durumda olan insanların gönüllerini incitmeden yapılacak konuşmayı öğretir. Yardım edilsin veya edilmesin, buldukları durumdan dolayı içinde buldukları halet-i ruhiyeye uygun konuşma tarzını tercih etmek gerekir.

İslam böylece muhatabın yakınlık, yaş, mevki-makam, inanç durumuna göre söylenilecek sözün muhtevasını ve şeklini ayarlamaya ve ona göre bir üslup oluşturmaya dikkat çekmektedir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

الْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰ أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ
أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ

“O gün onların ağızlarını mühürleriz; yapmış olduklarını elleri bize anlatır, ayakları da tanıklık eder.”

Yasin 36/65.

Bu ayette insana sorumlulukları hatırlatılmaktadır. İnsana verilen her nimette olduğu gibi, azalarından ve sair organlarından dolayı da kişinin he-saba çekileceği hatırlatılmaktadır.

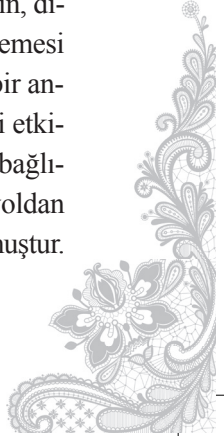
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا أَصْبَحَ ابْنُ آدَمَ فَإِنَّ الْأَعْضَاءَ كُلَّهَا تُكْفِّرُ اللِّسَانَ
فَتَقُولُ: اتَّقِ اللَّهَ فِينَا فَإِنَّمَا نَحْنُ بِكَ، فَإِنْ اسْتَقَمَّتْ
اسْتَقَمْنَا وَإِنْ اعْوَجَجَتْ اعْوَجَجْنَا

“İnsan sabahlayınca, bütün organları dile başvurur ve (âdeti ona) şöyle derler: Bizim haklarımızı korumakta Allah’tan kork. Biz ancak senin söyleyeceklerinle ceza görürüz. Biz, sana bağlıyız. Eğer sen doğru olursan, biz de doğru oluruz. Eğer sen eğrilir, yoldan çıkarsan biz de sana uyar, senin gibi oluruz.”

Tirmizî, Zühd 61.

Günlük hayatın başlama saatinde insan bedenindeki diğer organların, dilin önünde boyun kırıp ona, kendi aleyhlerine olacak bir söz söylememesi için başvurmaları, dilin insan vücudu üzerindeki etkinliğinin temsilî bir anlatımıdır. Aslında insan vücudu, ağızdan çıkacak sözlerin yönlendirici etkisinde ve sorumluluğu altındadır. Bu durum hadisimizde, “Biz, sana bağlıyız. Eğer sen doğru olursan, biz de doğru oluruz. Eğer sen eğrilir, yoldan çıkarsan biz de sana uyar, senin gibi oluruz” ifadeleriyle ortaya konulmuştur.

HESAP GÜNÜ ŞAHİTLERİMİZ

Kur'an, kıyamet günündeki mahkeme-i kübrâda aynen dünyadaki gibi şahitlerin olacağını açıklamıştır. Bu şahitlik sırasıyla şöyledir:

1. Allah'ın şahitliği: Allah, kullarının her yaptığına şahittir. (Âl-i İmran 2/98) “De ki: “Şahit olarak hangi şey daha büyüktür?” “De ki: “Allah! Benimle sizin aranızda O, şahit olarak yeter...” (En'âm 6/19)

2. Yarattıklarının şahitliği:

a) *Peygamberler*: Ümmetler hakkında en sağlam bilgilere ancak kendi peygamberleri sahiptir. Bu bakımdan peygamberlerin ümmetlerine şahitliği onlara risâleti tebliğ etmeleridir. Peygamberlerin şahit olması, amellerin değerlendirileceği zaman, ümmetlerine tebliğ ettikleri tevhit prensiplerine uyup uymadıklarına, yapılan işlerin doğruluğuna tanıklık etmeleri demektir. Kıyamet günü her ümmetin yaptığı işler, peygamberlerinin işleri ile karşılaştırılacak ve her peygamber ümmetinin yaptığı işlerin, kendi getirdiklerine uyup uymadığına tanıklık edecektir. (Araf 7/6)

b) *Hz. Muhammed ve Ümmeti*: Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'in şahit olarak gönderildiğini haber vermektedir (Ahzâb 33/45; Nisâ 4/41). Ayrıca Ümmet-i Muhammed'in diğer ümmetlere karşı peygamberlerinin tebliğ yaptığına dair, Hz. Muhammed'in ise Ümmet-i Muhammed'in adaletine ve tezkiyesine şahitlik edeceği kaydedilmektedir. (Bakara 2/143)

c) *Melekler*: Kur'an, insanın amellerini kaydetmekle görevli meleklerin her daim onunla beraber olduğunu ve kıyamet günü yaptıklarına şahitlik edeceklerini belirtmektedir. (Kaf 50/17-18)

d) *Amel defteri*: Kulların yapıp ettiklerine, öldükleri zaman görevli hafaza melekleri tarafından toplanıp dürülen, kıyamet günü ise açılıp yayılan amel defterleri şahitlik edecektir. (Tekvîr 81/10; Câsiye 45/28-29)

e) *İnsanın Kendisi*: İnsan bu dünyada şeytanın etkisi, kötü arzularının baskısı, sosyal çevrenin yönlendirmesi nedeniyle bazen davranışlarının değerlendirmesini yapacak durumda olmayabilir. Basireti, anlayışı ve idraki bu engellerin bulunması nedeniyle amellerinin çirkin taraflarını göremeyebilir. Fakat ahirette bu engeller ortadan kalkıp kişinin basireti açılacak ve artık amellerinin değerlendirmesini önündeki amel defterine bakarak bizzat kendisi yapabilecek duruma gelecektir. (Kaf 50/22; En'âm 6/130; Âdiyât 100/6-7)

f) *Organlar*: Kur'an, kıyamet günü insanın dil, el, ayak ve deri gibi organlarının Allah'ın izniyle konuşacağını ve kendileriyle yapılan günahlara şahitlik edeceğini haber vermektedir. Kişinin her amelini ortaya çıkaran bir amel defterinin olması gibi her zaman ve her eylemde yanında olan, günah ve sevapları kendileri aracılığı ile yaptığı organlarından oluşan bir vücut kitabı da mevcuttur. Bir bakıma bu vücut kitabının şahitliği, günahkârın işlediği günahlarını itiraf etmesi gibidir. (Yasin 36/65; Nur 24/24; Fussilet 41/20-22) Ahirette her şey o kadar net ve açıktır ki suçluların suçları organlarından belli olacak demektir. Suçlu dili ile onu reddetse bile suçun ruhunda bıraktığı izler şahit olacaktır. Çünkü yapılan her kötü amel, kişinin ruhunda/organlarında izler bırakır. Kul tövbe etmediği sürece de bu izler orada kalır. (İbn Mâce, Zühd 29)

g) *Yeryüzü*: Kur'an, yeryüzünün ahiret günü üzerinde olup biten her şeyi anlatacağını haber vermektedir. (Zilzal 99/4-5)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا يَغْتَبِ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا
فَكَرَهُتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ

“Birbirinizin gıybetini yapmayın; herhangi biriniz ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Bak bundan tiksindiniz! Allah’a itaatsizlikten de sakının.”

Hucurat 49/12.

Bu ayette kötü bir huy ve alışkanlık olan gıybet yasaklanmıştır. Ayette gıybet yapmanın, ölmüş kardeşin etini yeme gibi tiksindirici olduğu etkili bir üslup ile anlatılmıştır. Gıybet: Bir kimsenin gıyabında, arkasından hoşuna gitmeyeceği bilinen bir şeyini konuşmak, başkalarına aktarmaktır.

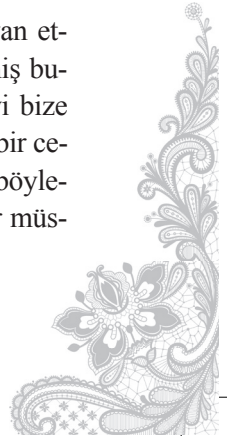
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَمَّا عَرَجَ بِي مَرَرْتُ بِقَوْمٍ لَهُمْ أَظْفَارٌ مِنْ نَحَاسٍ يَخْمُشُونَ
وُجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُمْ، فَقُلْتُ: مَنْ هَؤُلَاءِ يَا جَبْرِيْلُ، قَالَ: هَؤُلَاءِ
الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لُحُومَ النَّاسِ، وَيَقَعُونَ فِي أَعْرَاضِهِمْ

“Miraca çıkarıldığımda ben bakırdan turnaklarla yüzlerini ve göğüslerini tırmalayan bir topluluğun yanından geçtim. “Ey Cebrail! Bunlar kimlerdir? diye sordum.” Cebrail “bunlar; (gıybet etmek suretiyle) insanların etlerini yiyenler ve onların şeref ve namuslarıyla oynayanlardır” cevabını verdi.

Ebû Dâvud, Edeb 35.

Peygamber Efendimiz, baştan sona mucizevi bir ortamda cereyan etmiş olan Miraç olayında, müşahede ettiği bazı hususları haber vermiş bulunmaktadır. Hadisimiz, Efendimizin bu gözlemlerinden bir sahneyi bize aktarmaktadır. Efendimizin hadisteki beyanı, gıybetin ahirette ne tür bir cezaya sebep olacağını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. O halde böylesine çirkin ve cezası ağır olan gıybetten uzak durmaya çalışmak, her müslümanın özen göstermesi gerekli bir konudur.

DEDİKODU

Fetih Suresi'nde Rabbimiz, Peygamberimiz ve ashabını tarif ederken kendi aralarında merhametli olduklarına vurgu yapmaktadır. Merhametli olmak insanın hem yüzüne karşı hem de yokluğunda ona aynı duyguyla bağlı olmaktır. Ne yüzüne karşı ne de gıyabında onu üzecek incitecek sözler sarf etmemelidir. Şahsiyetini rencide edecek tutum ve davranışlardan uzak durmalıdır. Bu müminin sahip olması gereken ahlak kurallarından olduğu gibi kardeşlik hukukunun bir gereğidir. Rabbimiz temel ahlaki kuralların bir kısmını beyan buyurduğu ayet-i kerimede şöyle buyurmaktadır: “*Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahattır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanırmı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir.*” (Hucurat 49/12)

Muğire b. Şu'be'den (r.a) nakledildiğine göre Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Şüphesiz Yüce Allah, annelere hürmetsizlik etmeyi, kız çocuklarını diri diri gömmeyi ve üzerine düşeni yapmamayı, hak etmediğini istemeyi size haram kılmıştır. Sizin için üç şeyi de çirkin görmüştür; Dedikodu, malı zayi etmek ve anlamsız soru sormak*” (Müslim, Akdiye 12)

Koğuculuk yapan insan, hakkında konuştuğu kimseyi tahkir etmek, onu toplum nezdinde küçük düşürmek gayesiyle yapar. Bir taraftan da kendisinin bu tür düşkünlükten uzak olduğunu ima etmeye çalışır. Oysa kulluk bilince vakıf bir kimseden, kardeşinin durumunu ifşa etmemesi ve halinin düzelmesi için dua etmesi beklenir. Peygamberimizden rivayet edilen şu hadis-i şerif bunun bir vebal olmasının yanında dünya hayatında bir karşılığının olduğunu göstermektedir. Ebu Berze el-Eslemi (r.a) Peygamberimizin şu uyarıda bulunduğunu nakletmektedir: “*Ey diliyle iman edip, kalbine iman girmemiş olan kimseler! Müslümanların gıybetini yapmayın ve onların gizli hallerini araştırmayın. Çünkü her kim onların gizli hallerini araştırırsa Allah da onun gizli hallerini araştırır. Allah kimin gizli hallerini araştırırsa onu evinde (gizlice yaptıklarını ortaya çıkararak) bile rezil eder.*” (Ebu Davud, Edeb 25) Kınanan insanın durumuna düşmemek için varlığında ve yokluğunda insanlar için hayırhah olunmalı ve insanların saygınlığına zarar veren ifadelerden sakınılmalıdır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَإِخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ

“Müminlere şefkat ve tevazu kanadını indir.”

Hicr 15/88.

Bu ayette Allah Teâlâ Hz. Peygamber’e, müşriklerin baskı ve zulümlerine karşı ümmetine alçak gönüllü olması, yumuşak davranması, yakınlık göstermesi, onları incitecek katı ve kaba söz ve hareketlerden sakınması hususunda öğütlerde bulunmaktadır (Taberî, XIV, 61). Bu öğütle bir ahlak örneği ve önderi olması sıfatıyla Peygamber efendimizin şahsında onun yolundan giden müminler eğitilmekte, en güzel ahlaka özendirilmektedir.

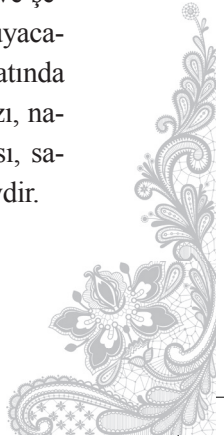
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ رَدَّ عَنْ عَرَضِ أَخِيهِ رَدَّ اللَّهُ عَنْ وَجْهِهِ النَّارَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

“Kim, (din) kardeşinin ırz ve namusunu onu gıybet edene karşı savunursa, Allah da kıyamet günü o kimseyi cehennemden korur.”

Tirmizî, Birr 20.

Gıybet etmek, hoşlanmayacağı şeyleri arkasından söyleyerek bir müslümanı çekiştirmek haramdır. Burada ise, bizzat kendisi gıybet etmemekle beraber, başkasının yaptığı gıybeti dinlemenin de yasak olduğunu öğrenmekteyiz. Böyle bir durumla karşılaşılmca yapılacak iş, bir yolunu bulup bu gıybet olayına mâni olmaktır. Hadisimiz bir müslümanın namus ve şerefini koruyan kimseyi, Allah’ın kıyamette cehennem azabından koruyacağını müjdelenmektedir. Bu, büyük bir lütf olup yapılan işin Allah katında ne ölçüde değerli olduğunu gösterir. Bu demektir ki, müslümanın ırzı, namusu, haysiyet ve şerefi mukaddes olduğu gibi, bunların korunması, savunulması özellikle ahiretteki sonucu itibariyle çok önemli bir görevdir.

MÜMİNİN İZZETİ

Güçlü ve üstün olmak, galip gelmek, saygın olmak anlamını içeren “izzet” kelimesi Kur’an-ı Kerim’de Allah’a, O’nun elçisine ve müminlere nispetle kullanıldığında, hakiki ve daimi bir güce bağlı gerçek saygınlığı ifade eder. İnkârcılara ait bir vasıf olarak kullanımı ise daha çok bilinçsizce içerisinde bulunulan gurur ve kibir halini yansıtır. (Ragıb el-İsfahânî, Müfredat, s. 433) Kullar açısından izzet, öncelikle Allah’ın yüceliği karşısında kişinin kendi mevkiini tayin edebilmiş olmasının adıdır. İzzet başkalarına karşı üstün görünme çabasından ziyade kişinin inandığı dinî değerleri içselleştirerek temsil edebilmesinin kendisine kazandırdığı erdemli duruşun adıdır. Kur’an-ı Kerim, izzet ve itibarı Cenab-ı Hakk’ın dışında arayanlar için izzetin bütünüyle Allah’a ait olduğunu söyler. (Nisâ 4/139) Aynı şekilde müminlerin Allah’a güvenip dayanarak, izzet ve saygınlığı O’na gerçek bir kul olmakta aradıkları sürece maddi-manevi her yönden gerçek üstünlüğü elde edecekleri gerçeğine işaret edilir. (Münafikun 63/8) Kulları Allah katında yüceltecek bir başka önemli meziyetin ise tevazu ve mahviyet olduğu bizzat Allah Resûlü (a.s) tarafından bildirilmiştir. (Müslim, Birr 69) “Sahabe gerek hak gerekse halk katında kendilerini yüceltecek bu değerleri çok iyi özümsemişlerdi. Bu sebeple Hz. Ömer (r.a.); “Biz, Allah Teâlâ’nın kendilerini İslam’la izzetli kıldığı bir topluluğuz. Bunun için de O’nun bizi kendisiyle izzetli kıldığı şeyden başkasında izzet aramayız” (Hâkim, el-Müstedrek, I, 130) demiştir. Gerçek ve daimi izzet ancak Bâkî olanın katında kabul görececek değerleri elde etme ve yaşama mücadelesi içerisinde olmakla mümkündür. Bu ise büyük ölçüde bayağı duygular ve nefsanî arzulara karşı kendini kontrol edebilme gücünü her daim diri tutmaya bağlıdır. Bu sebeple, ebediyet yurdunda fayda vermeyecek amaç ve tutkuların esiri olmuş gönüller, ebediliğin hazzını elde edebilmek için kendilerini tekrar sorgulamaya, yeniden tanımlamaya ve kendileri için fitri gayeye uygun yeni hedefler belirlemeye muhtaçtır. Zira imanın kazandırdığı şerefle yer-yüzünde halife tayin edilmiş olmak paha biçilmez en değerli mertebedir.”

AYET-İ KERİME VE MEALİ

هَمَّازٌ مَشَاءٍ بِنَمِيمٍ

“Daıma kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan”

Kalem 68/11.

Müşriklerin ileri gelenleri hakkında inen bu ve devamındaki ayetler, onların genel karakterlerini özetlemektedir. Ayette geçen “*Hemmâz*” “Çokça gıybet edip adeta Müslümanların etini yiyen, çok kınayan, çok ayıplayan kimse”; “*Nemîm*” “İnsanlar arasında laf getirip götürten, insanların arasını bozmak için birinden diğerine söz taşıyan kimse” anlamındadır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ نَمَّامٌ

“Koğuculuk yapan cennete giremez.”

Buhârî, Edeb 49, 50; Müslim, İman 168, 169, 170.

Koğuculuk diye ifade edilen, iki kişinin arasını bozmak amacıyla birinden diğerine söz taşımak fiili haramdır. Bunu adeta meslek edinmiş olanlar veya helal sayanlar cennete giremez. Koğuculuk yapmak, başka hadislerden öğrendiğimize göre de kabir azabının sebeplerinden biridir.

NEMİME

Nemime, “nemm” kökünden türetilmiş bir kelimedir. Nemm ise fısıltılı konuşmak, birinin sözüne yalan katarak aktarmak demektir. Nemime ise insanlar arasında kötülük, düşmanlık ve bozgunculuk maksadıyla söz taşımak, birilerini birilerine gammazlamak demektir. Bu muhtevasıyla nemime gıybetten ayrılmaktadır. Gıybet içerikli sözlere çirkin unsurlar katarak insanların arasında husumet oluşmasına sebep olacak tarzda anlatmak olarak ifade edilebilir.

Nemime, Kur’an-ı Kerim’de müşriklerin Peygamberimiz hakkında takındıkları tavırlardan birisi olarak zikredilir. Onların da asıl amaçları Peygamberimize karşı kin ve husumet oluşmasını sağlamak idi. Kalem Suresi’nde Peygamberimizin ahlaki üstünlüğü vurgulandıktan sonra onun karşısında olanların ahlaki bozuklukları beyan edilerek tevhid mücadelesinde güçlü ve dirençli olması telkin edilir. Şöyle buyruluyor: *“Yemin edip duran, aşağılık, daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye, sakın boyun eğme.”* (Kalem 68/10-14) Bu ayet-i kerimede de anlaşıldığı gibi nemime ehl-i küfrün başvurduğu kötü ahlak özelliklerinden biridir. Dolayısıyla müslümana yaklaşan bir davranış değildir. Müslüman sadece dindaşları arasında değil kendi inancına mensup olmasa bile insanlar arasında huzursuzluğun ve düşmanlığın meydana gelmesini, toplum nizamının bozulmasını istemez. Ayet-i kerime, *“Ceza yolu ancak insanlara zulmedenler ve yeryüzünde haksız yere taşkınlık edenler içindir. İşte onlar için elem dolu bir azap vardır”* (Şura 42/42) buyurarak bu yola tevessül edenlerin akıbetlerini beyan etmektedir. Ayrıca hakikat ile alakası olmayan sözleri dile getirmenin nemime olması yanında yalan ve iftira özelliği de vardır.

Bu çirkin davranış bazı hadis mecmualarında müstakil başlık altında incelenmiştir. Nemime, ahlak kitaplarında dilin afetleri arasında zikredilmektedir. Dil yarası, bizim kültürümüzde sözün insanın gönül dünyasında meydana getirdiği tahribatı ifade etmektedir. Bu silah yarasından daha acı ve etkisi daha uzun sürer. Hz. Aişe (r.a) validemizden rivayet edildiğine göre Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: *“İnsanların en kötüsü, şerrinden dolayı insanların kendisinden çekindiği kimsedir.”* (Muvatta, Hüsnü’l-hulk 1)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ

“Allah hakkında yalan uydurup iftira edenlerden veya kendisine hak geldiği zaman onu yalan sayandan daha zalim kimdir?”

Ankebut 29/68.

Adaletin zıddı olan zulüm teriminin asıl anlamı, “birine hak ettiği şeyi vermemek, onun hakkı olan şeyi başkasına vermek” demektir. Buna göre ilahlık yalnızca Allah’a ait olduğu halde O’ndan başkasına ilahlık isnat ederek Allah’a gösterilmesi gereken saygıyı ona göstermek bir zulümdür, haksızlıktır. Bu anlayış Allah’ın ilahlığını yalanlamaktır.

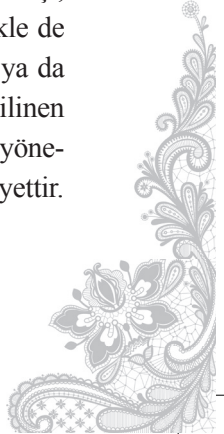
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّ مِنْ أَفْرَى الْفِرَى أَنْ يُرَى عَيْنَيْهِ مَا لَمْ تَرَ

“En büyük yalanlardan biri de; görmediği rüyayı gördüm diye kişinin gözlerine iftira etmesidir.”

Buhâri, Ta’bir 45.

Görmediği düşü görmüş gibi anlatan kimselerin aslında, kendi gözlerine iftira ettikleri, onları yalanlarına şahit tuttıkları, kendi yalanlarını gözlerine nispet ettikleri ortadadır. Rüyanın insanlar üzerinde inkâr edilemez bir etkisi vardır. Bu etkiden yararlanmak maksadıyla iyi olsun kötü olsun, hayırlı olsun şerli olsun, görmediği bir düşü gördüm diye iddia eden kişi, insanların etkilendikleri bir aracı kötüye kullanıyor demektir. Özellikle de bazı art niyetli cahillerin, kendilerine toplum içinde ya maddi çıkar ya da manevi itibar sağlamak maksadıyla böyle bir yola başvurdukları bilinen bir gerçektir. Dinin ve kutsal dini değerlerin kötüye kullanılmasına yönelik yalan rüya iddiaları, elbette son derece sakıncalı ve büyük bir cinayettir.

İFTİRA

Yalan söylemek, uydurmak, asılsız isnatta bulunmak” gibi manalara gelen iftira, “bir kimseye asılsız olarak suç, günah yahut kusur sayılan bir söz, davranış veya nitelik isnat etmek” demektir. Kur’an’da iftira ve aynı kökten gelen kelimeler çoğunlukla Allah’ın birliği, aşkınlığı ve yetkinliği hakkındaki asılsız iddiaları ifade etmektedir. (Âl-i İmran 3/94; En‘âm 6/21) Bununla beraber müşriklerin Kur’an’ı Hz. Peygamber’in yazdığı iddiaları (Yûnus 10/38) putların tanrı olduğu iddiaları (Araf 7/53) ve Allah adına hüküm koymaları da iftira olarak adlandırılır. (En‘âm 6/138) İftira ya da asılsız iddia anlamına gelen bühtan kelimesi de “Din kardeşine kendisinde bulunmayan bir kusur ve kötülük isnat etmek” demektir.

İslam’da iftira haram kılındığı gibi asılsız olması muhtemel haberlere doğruymuş gibi ilgi göstermek ve bunlara araştırmadan inanmak da yasaktır. (İsrâ 17/36; Hucurât 49/6) İslam ahlakında, insanlar aleyhinde onları kötüleyici ve incitici mahiyetteki her türlü konuşma ve dedikodu yasaktır. Nitekim Hz. Peygamber bir kişiyi kendisinde bulunan bir kusurla anmanın gıybet, ona asılsız bir kusur veya suç isnat etmenin ise iftira olduğunu bildirmiştir. (Müslim, Birr 70) İnsan onurunu zedeleyen, toplumdaki itibarını azaltan, insan olma saygınlığını ihlal eden iftira çoğunlukla bir başka kötü haslet olan kıskançlıktan kaynaklanır. Kıskanç tabiatlı kişiler kıskandıkları kişileri lekeler, toplum içinde onların itibarlarıyla oynarlar. Bununla beraber iftira diğer kötü huyların açığa çıkmasına da fırsat verir. İftira atmayan korkmayan kişi gıybetten, yalancılıktan, zulümden de kaçınmayacaktır. Müminlerin kardeşliği anlayışına dayalı olan İslam toplumu bu kardeşliği sağlam bir itikat ile eliyle ve diliyle kimseye zarar vermemesi, gönlünden de kardeşleri hakkında kötü şeyler geçirmemesi üzerine inşa etmelidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا

“Ey iman edenler! Yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın.”

Hucurat 49/6.

Bu ayet Beni Mustalik kabilesine zekât memuru olarak gönderilen Velid bin Ukbe hakkında nazil olmuştur. Velid, onlarla arasında cahiliye döneminden kalan düşmanlıktan korkar ve dönüp Hz. Peygambere gelerek “Ey Allah’ın Resûlü, onlar beni zekâttan men ettiler ve hepsi silahlanıp beni öldürmek istediler.” der. Hadise üzerine bu ayet nazil olur. Söz, söyleyen ve işiten kişi için mesuliyettir. Bu mesuliyet sözün doğruluğunu araştırmayı gerektirir.

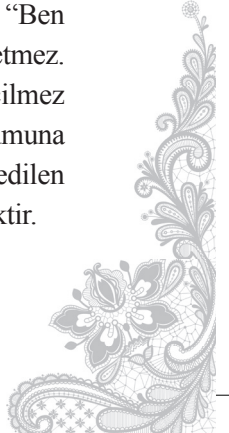
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

كَفَى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ

“Her duyduğunu nakletmesi kişiye yalan olarak yeter.”

Müslim, Mukaddime 5.

Hadis, duyduğu her sözü herhangi bir araştırma yapmadan nakleden insanın bu yaptığıın yalan söylemek anlamına geldiğini çok kesin bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu sebeple insanı, duyduklarını nakletmeden önce, onların doğru olup olmadığını iyice araştırmaya teşvik etmektedir. Zira yalan söylememiş olmanın yolu, duyulanları iyice tahkik etmekten geçer. “Ben duyduğumu söylüyorum” savunması sorumluluktan kurtulmak için yetmez. Herkes her duyduğunu nakledecek olursa, ortalık yalan dolandan geçilmez hale gelir. Duyulan her haberin veya sözün araştırılması “yalancı durumuna düşmemek için” gerekli olunca, özellikle Hz. Peygamber’den nakledilen hadisler konusunda mutlaka çok ince araştırmalar yapmak gerekecektir.

HER DUYDUĞUNU SÖYLEME!

Uyanık olduğumuz müddet içerisinde işitme duyumuzun kabiliyetinde olan her türlü sesi işitiriz. İşittiğimiz bu sesler zihni yapımızda bir mana oluşturur ve ona göre tepki veririz. Müminin ahlaki yapısı duyduklarını olumlu bir hâle dönüştürmesidir. Duyulan sözler arasında iyi, makul ve müspet içerikli olanlar olduğu gibi çirkin abes ve menfi içerikli olanlar da olabilir. Rabbimiz hidayete eren kişilerin özelliklerinden birini şöyle beyan etmektedir: *“Sözü dinleyip de onun en güzeline uyanlar var ya, işte onlar Allah’ın hidayete erdirdiği kimselerdir. İşte onlar akıl sahiplerinin ta kendileridir.”* (Zümer 39/18) O halde kulağımıza gelen sözlerin çirkinlerinden ayıklamak vazife olduğu gibi güzellikler içerisinde daha güzelini bulmak erdemine sahip olmalıyız. Bir sözü aktardığımızda da en güzel şekilde aktarma yoluna gitmeliyiz. İslam’ın şekillendirdiği kişilik duyulanı ve söylenenini kontrolden geçirmeyi gerektirir. Bizim irfan geleneğimizde ağızdaki baklayı çıkarmak ifadesi, sözü söylemeden önce ölçülüp tartılmasını ifade eder. Her ağza gelen dile getirilmez. Bakla konuşmayı engeller. Kişi konuşacağı zaman acaba söylemek istedikleri konuşmaya değer mi değer mi? diye düşünür ona göre karar verir.

Ağzında bakla ıslanmaz ifadesi ise kontrolsüz ve duyduğu her şeyi düşünmeden konuşan kimsenin halini anlatır. Oysa ayet-i kerimede şöyle buyrulmaktadır: *“Ey iman edenler! Size bir fâsık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.”* (Hucurat 49/6) Söz ağızdan çıktıktan sonra geri almak mümkün değildir. İnsanın pişmanlık duymaması için duyduğunu araştırması, doğru olup olmadığını tespit etmeye gayret göstermesi gerekir. Peygamberimiz (a.s) da müminlere şu uyarıda bulunur: *“Her duyduğunu söylemesi kişiye günah olarak yeter.”* (Ebu Davud, Edeb 80) Bir başka hadis-i şerifte ise: *“Kişinin her duyduğunu söylemesi yalan olarak yeter.”* (Müslim, Mukaddime 5) Yalan ise müslüman kimliği ile asla bağdaştırılmayacak ahlaki bir zafiyet ve günahtır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ

“Allah’tan başkasına tapanlara hakaret etmeyin; sonra onlar da bilgisizlik yüzünden sınırı aşarak Allah’a hakaret ederler.”

Enam 6/108.

“Sebb” kelimesi, “şetm” yani “terbiye ve nezaketle bağdaşmayan çirkin sözler” demektir. Bazı müslümanların müşrikler ve inançları hakkındaki ölçüsüz sözleri onları taşkınlığa sevk etmiş; doğrudan doğruya Allah’a sövmek maksadıyla olmasa bile, öfkeye kapılarak müslümanların kutsal inançlarına sövüp saymaya kalkışmışlardır. Bu ayette müslümanların bu durumlara imkân verecek söz ve davranışlardan kaçınmaları emredilmektedir.

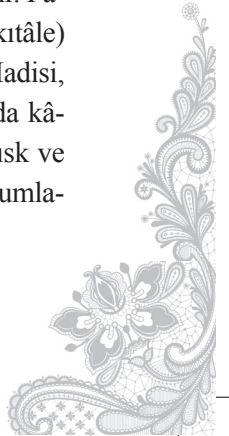
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

سَبَابُ الْمُسْلِمِ فُسُوقٌ وَقِتَالُهُ كُفْرٌ

“Müslümana sövmek fâsıklık, onunla savaşmak küfürdür.”

Buhârî, İman 36, Edeb 44, Fiten 8; Müslim, İman 116.

Hadiste, iki fiil, iki ayrı terimle değerlendirilmektedir. “Müslümana sövmek (sıbab) fâsıklıktır; müslümanla savaşmak (kıtal), küfürdür,” buyulmaktadır. Fâsıklık (Fisk), hak yoldan sapmaktır. “Şeytan, rabbinin emrinden çıktı” (Kehf 18,50) ayetinde bu mana açıkça görülmektedir. Binaenaleyh her haktan sapma ve çizgiden çıkma olayı fisk kelimesiyle ifade edilir. Haksız yere müslümana sövüp saymak işte bu manada bir fisktir. Fâsık da yoldan çıkmış günahkâr kimse demektir. Müslümanla savaşa (kıtâle) tutuşmak, onu öldürmeye teşebbüs etmek ve öldürmek küfürdür. Hadisi, “Müslüman ile sövüşmek fâsıkların, müslüman ile kıtâle tutuşmak da kâfirlerin işidir, onlara yakışıır. Binaenaleyh böyle bir yola sapanların fisk ve küfür bataklığına düşmelerinden korkulur,” şeklinde anlamak ve yorumlamak da mümkündür.

MÜMİNDE AĞIZ DİSİPLİNİ

İnsan kızdığı, öfkelendiği zaman kendini kontrol edecek bir mekanizma geliştirmemişse ağzından çıkan sözleri duymaz hatta bu durum bazı zaman öyle bir hal alır ki bu sözlerin onu küfre götüreceğinin farkına bile varmaz. Kendisinden tavsiye isteyen bir kişiye Peygamber Efendimiz tam üç kez; “Kızma!” (Buhari, Edep 76) buyurmuştur. Öfkeyi, kızgınlığı kontrol edebilmek için “Herhangi biriniz kızdığı zaman ayakta ise hemen otursun, öfkesi geçti ise ne ala değilse yan tarafına yatıversin” tavsiyesinde bulunmuştur. (Ahmed b. Hanbel, Müsned V, 152) Öfkenin kişiyi tanımlamasına izin vermeyen dinimiz “öfkesini yutmayı” Allah saygısı ile dolu olan kendilerini koruyan ve kollayan muttakilerin sıfatı olarak belirlemiştir. (Âl-i İmran 3/133-134) Dilin korunması, imana zarar verilebilecek hallerden kaçınılmasını da gerektirmektedir. Nitekim Peygamber Efendimiz, insanları yüz üstü cehenneme sürükleyen sebebin, dillerinin ürettikleri olduğunu bildirmiştir. (Tirmizi, İman 8) Müminin, küfre girmesine sebep olan sözlere “elfaz-ı küfür” denilmektedir. Büluğ çağına erişmiş olup sarhoş, uyku ve ikrah (zorlanma) durumunda bulunmayanların, bilerek ve isteyerek elfaz-ı küfrü söylemeleri halinde imandan çıkacakları kabul edilmektedir. Çaresi ise, tevbe ve imanın yenilenmesidir. Küfür anlamı taşıyan sözler ise şunlardır.

“Şer’i şerife göre mübarek ve mukaddes sayılan değerlere sövmek, onları küçümsemek, eğlence konusu yapmak ve alaya almak, yani; (hâşâ) Allah’a, peygamberlere, meleklere, ilahi kitaplara, ahirete, dine, imana, ashab-ı kirama, ezan-ı Muhammedîye, şeaîr-i İslamiyye’ye sövmek, Allah Teâlâ’nın kendine has sıfatlarından herhangi birini inkar etmek, onu yarattıklarına benzetmek, ilahi buyruklardan birini beğenmemek, reddetmek, peygamberlerin Allah elçisi olmadıklarını veya tebliğ görevlerini yapmadıklarını iddia etmek, ibadetleri Peygamberimizin öğrettiği şekilleriyle kabul etmemek ve değiştirilmesini söylemek, herhangi bir insanı ve görüşlerini Hz. Peygamberden ve öğrettiklerinden üstün görmek, Kur’an-ı Kerim’in Allah kelamı olmadığını ileri sürmek, ayet-i kerimelerden birini veya bir kısmını reddetmek, Kur’an-ı Kerim hakkında “çöl kanunu” gibi küçümseyici ve alaya alıcı sözler sarf etmek, dini ilimleri, din âlimlerini, dini hizmetleri ve bu konuda emek sarf eden kurum ve kuruluşları alenen tahkir edip küçümsemek, Allah yolundan insanları alıkoymaya yönelik sözler sarf etmek, kesin bir delil olmaksızın müslümanı tekfir etmek (müslümana kâfir demek, gavur, gavur oğlu gavur diye nitelemek), herhangi bir sahabeye mezhep kaynaklı taassup sebebiyle mürted demek elfaz-ı küfürden sayılmıştır. Ölülere, zamana(dehr), horoza ve rüzgâra sövmek, bir ibadet teklif edilince “asla yapmam” demekten, müminin ecdadına, ağzına, yüzüne, gözüne küfretmekten de sakınmak gerekir.”

AYET-İ KERİME VE MEALİ

رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ

“Rabbimiz! Hesap kurulacağı gün beni, anamı, babamı ve müminleri bağışla!”

İbrahim 14/41.

Hz. İbrahim, daha önce yapmış olduğu duasını kabul eden (Sâffât 37/100), yaşlılığına rağmen kendisine İsmail ve İshak’ı lütfeden Allah’a hamd ve şükür etmektedir. Bu ayet, müminlerin dualarına kendisiyle birlikte, ebeveynini ve bütün müminleri de dahil etmesi gerektirdiğini vurgulamaktadır.

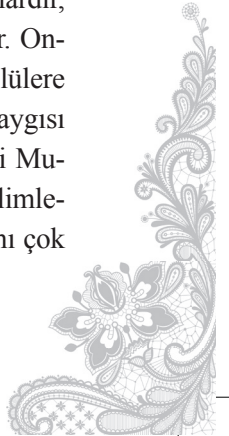
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

لَا تَسُبُّوا الْأَمْوَاتَ فَإِنَّهُمْ قَدْ أَفْضَوْا إِلَىٰ مَا قَدَّمُوا

“Ölülere sövmeyin! Çünkü onlar, önceden ahirete göndermiş olduklarının sonuçlarıyla baş başadırlar.”

Buhârî, Cenâiz 97.

Müslüman ölülere sövmek, ayıplarını sayıp dökmek, lânet okumak, onların azap görmelerini istemek, hakaret etmek yasaklanmıştır. Hayatlarında günahkâr ve hatta kâfir de olsalar, imansız olarak öldükleri kesin olarak bilinmediği sürece ölülere sövmek yasaktır. Çünkü günahkârın ve kâfirin son nefesinde imanla ölmüş olma ihtimali vardır. Ancak küfür üzere öldüğü kesin olan, Firavun, Ebû Cehil ve Ebû Leheb gibi kimselere lânet edilebilir ve sövülebilir. Müslüman ölülere sövülmesini yasaklayan Hz. Peygamber, gerekçe olarak **“Çünkü onlar, önceden gönderdiklerinin sonuçlarıyla baş başadırlar”** yani onların ceza veya mükâfatına kavuşmuşlardır, buyurmuştur. O halde artık müdahale edecek bir durum kalmamıştır. Onların yaptıklarının karşılığını verecek olan yalnızca Allah Teâlâ’dır. Ölülere sövmemek, geçmişe, tarihe saygı demektir. Tarihine ve geçmişine saygısı olmayan nesillerin ise, güzel bir geleceği olamaz. Özellikle ümmet-i Muhammed’in ilk nesillerine yönelik kin, gayz, karalama ve sövme eğilimlerinin şu veya bu şekilde görüle geldiği günümüzde bu yasağın anlamı çok daha iyi anlaşılmaktadır.

ÖLÜYÜ HAYIRLA YÂD ETMEK

Bizim inancımıza göre bu fani âlemde geçici bir süre ömür sürüp ebedi âlem olan ahiret yurduna göç edeceğiz. Bu dünyada yaşadığımız hayata göre ceza veya mükâfat ile karşılaşacağız. Ahiretteki kazanımlarımız kendi gayretlerimizle elde ettiğimiz iyilikler yanında içinde bulunduğumuz ve bir vesileyle yollarımız kesiştiği, irtibat kurduğumuz insanlardan aldığımız hayır dualardır. Bu sebeptendir ki ölmüş bir müslümanı hayır ile yâd etmek ve ona dua etmek için bir araya gelir cenaze namazı kılarız. Bu namaz, müslüman toplum için bir vecibe yani mutlaka yerine getirilmesi gereken bir görevdir.

Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Kim bir ölüyü yıkar, onu kefenler, (kefenine) güzel kokular sürer, (cenazesini) taşır, cenaze namazını kılar ve ölünün üzerinde gördüğü (olumsuz şeyleri) yaymazsa anasından doğduğu gibi günahlarından arınmış olur.”* (İbn Mace, Cenaiz 8) Cenazeye karşı vazife, sekerat dediğimiz ölümden hemen öncesinden başlayıp defnedene kadar bilfiil yerine getirilmesi ile sona eren bir süreçtir. Ölüm anında ve defin işleminden sonra da onları hayırla yâd etme vazifesi devam etmektedir. Hadis-i şerifte şöyle buyrulmaktadır: *“Ölülerinizin iyiliklerini anın, onların kötülüklerini zikretmekten kaçının.”* (Ebu Davud, Edeb 42;Tirmizi, Cenaiz 34) Ölmüş bir kimsenin ardından hayır ve iyiliklerinden söz etmek o kişi için yapılan dua niteliğindedir. Bu vesileyle affa mazhar olması umulur. Ayrıca yakınlarını kaybetmenin hüznünü yaşayan insanlara manevi bir destek mahiyetindedir. Ölenin ardından kötülüğünden söz etmek öncelikle cenaze yakınlarını incitir. Enes (r.a) şu hadiseyi aktarır: Peygamber ve arkadaşları bir cenazeye rastladılar, sahabeler onu hayırlar yâd ettiler. Bunun üzerine Peygamber (a.s) *“Vacip oldu”* dedi. Sonra başka bir cenazeye daha rastladılar. Sahabeler onun kötülüğünü dile getirdiler. Peygamber (a.s) yine *“Vacip oldu”* dedi. Ömer b. Hattab (r.a): Vacip olan nedir, diye sordu. Peygamber (a.s): *“Öncekini hayırla yâd ettiniz, ona cennet vacip oldu. Bunu ise şer ile yâd etiniz, ona da cehenneme gitmek vacip oldu. Siz yeryüzünde Allah'ın şahitlerisiniz”* buyurdu. (Buhari, Cenaiz 85; Müslim, Cenaiz 60)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ

“Ey iman edenler! Zannın çoğundan sakının; çünkü bazı zanlar günahtır.”

Hucurât 49/12.

Bu ayette kötü bir huy ve alışkanlık olan zan yasaklanmıştır. Gerçek bilgi ve kanıt değil, tahmine dayalı hüküm (zan), insanların gizliliklerini araştırmaktır. Başkalarını suçlamak, aleyhlerinde olacak bir karar almak ve davranışta bulunmak söz konusu olduğunda zanna dayanılmaz, zan şeklindeki bilgi dayanak ve delil kılınmaz. Çünkü insanlar hakkında sahip olunan zan ve tahminlerin birçoğu isabetsiz olmakta, beklendiğinin, sanıldığının aksi gerçekleşmektedir.

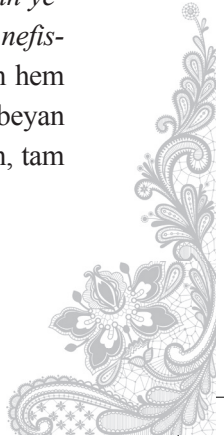
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ

“Zandan sakının. Çünkü zan, sözlerin en yalan olanıdır.”

Buhârî, Vasâyâ 8; Müslim, Birr 28.

Asıl dayanağı kesin bilgi (yakîn) olması gereken dini konularda zan ile hareket etmek, zanna dayanarak haber vermek asla doğru değildir. Nitekim yüce Rabbimiz, İslam gerçeği karşısında birtakım zan ve tahminlerle ileri geri konuşan, iddialarda bulunan putperestler hakkında “Onların çoğu, zandan başka bir şeye uymaz. Şüphesiz zan, haktan hiçbir şeyin yerini tutamaz” (Yunus 10/36) buyurmuştur. “Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar” (Necm 53/23) ayeti de hem müşriklerin hem de dini konularda his ve heveslere dayanarak zan ve tahminle görüş beyan edenlerin asıl yanlışlarını ortaya koymaktadır. Burada reddedilen zan, tam anlamıyla suizandır.

ZAN

Sözlükte kuşkulanan, kesin bilgiye ulaşmak, itham etmek anlamlarına gelen zan İslam ahlak anlayışında ikiye ayrılmıştır: Bir kimsenin kesin bilgisi olmamakla birlikte başka biri hakkında iyi kanaat beslemesine “hüsn-i zan”, kötü düşünce ve kanaate sahip olmasına “sû-i zan” denilmiştir. Kur’an-ı Kerim’de bu terkipler yer almamakla birlikte zan kavramı bir kimseyle ilgili iyi veya kötü kanaat beslemeyi ifade edecek şekilde geçer. (Nur 24/12; Fetih 48/6,12; Hucurât 49/10-12) Bu ayetlerde özellikle suizan yasaklanmış ve dolaylı olarak bir kimse hakkında -aksi bir delil olmadıkça- hüsnü zanda bulunmak gerektiğinin altı çizilmiştir. Zira suizan toplum yapısında yarıklar oluşturmakta, insanın ruhi yapısında yaralar açmaktadır. Bu nedenle dışardan bakıldığında iyi görülen bir kimse hakkında kötü zan beslemek haram kabul edilmiştir. Zannın en büyük yalan olduğuna dair rivayetler (Buhari, Veşâyâ 8; Edep 57, 58) gerçeğe uymayan veya kötü sonuçlar doğuran zannı ifade ederler. Bununla beraber Hz. Peygamber’in münafık olduklarını bildiği iki kişi hakkında, “Falan ve falanın dinimiz hakkında bir şey bildiğini zannetmiyorum” şeklindeki ifadesi delil gösterilerek bazı durumlarda işin aslını yeterince araştırdıktan sonra bilgiye dayalı zanda bulunmanın câiz olduğu, kötülüğü ve günahkârlığı ortada olan kimselerle ilgili olumsuz kanaat beslemekte sakınca bulunmadığı belirtilmiştir. Gazalî’ye göre suizan kalp ile gyibettir ve bu dil ile yapılan gyibetten farksızdır. Kötü söz gibi kötü zan da haramdır. İnsanların iç dünyalarındaki gizli hallerini Allah’tan başka kimsenin bilemeyeceğini söyleyen Gazalî, iyiye yorulması mümkün olmayan kötülük kanıtları ortada görülmedikçe hiç kimse hakkında açıkça bilinen ve görülen gerçeklerin ötesinde kötü kanaat beslemeyeceğini, aksine davranışın şeytana uyma anlamına geleceğini belirtir. (İhya, III, 150-151). Çünkü hüsnü zan Allah’tan, suizan şeytandandır. Suizan şeytanın insanı saptırmak için ruhuna nüfuz ettiği kapılardan biridir. Kötülerin içi kirli olduğundan herkeste kusur arar, başkalarını da kendileri gibi kötü görürler. Sonuçta mümin mazur görür, münafık ise kusur arar. Bu düşünceden hareketle sırf şüphe ve zanna dayanarak insanlar hakkında gizli soruşturma yapılmamalıdır denmektedir. Buna karşılık zann-ı galip oluşturacak derecede açık emarelerin bulunması, güvenilir kişilerden ihbar gelmesi gibi durumlarda konuyu iyice araştırıp açığa çıkarmak suizan sayılmayacağı için buna cevaz verilmiştir. (Gazâlî, *İhyâ*, II, 325; III, 151).

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ
وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

“Müminler ancak kardeşlerdir, öyleyse iki kardeşinizin arasını düzeltin, Allah’a itaatsizlikten sakının ki rahmetine mazhar olasınız.”

Hucurât 49/10.

Müminler hem bütün insanlıktan hem de iman kardeşlerinden sorumludurlar. Dünyada, haksızlığın engellenmesine (Âl-i İmrân 3/108), din ve vicdan özgürlüğü başta olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin uygulanmasına katkıda bulunmak (Nisâ 4/75; Hac 22/40), ülkede ise bunlara ek olarak mümin kardeşler arasındaki anlaşmazlıkları adaletle çözüme kavuşturmak, haksızlıkta ısrar edenlere karşı haklının yanında yer almakla yükümlüdürler.

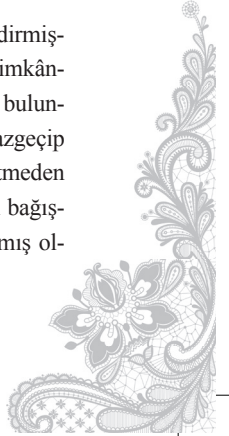
HADİS-İ ŞERİF MEALİ

تُفْتَحُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ وَيَوْمَ الْخَمِيسِ، فَيُغْفَرُ لِكُلِّ
عَبْدٍ لَا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيْئًا إِلَّا رَجُلًا كَانَتْ بَيْنَهُ وَبَيْنَ أَخِيهِ
شَحْنَاءٌ، فَيُقَالُ: أَنْظَرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَضْطَلِحَا، أَنْظَرُوا هَذَيْنِ
حَتَّى يَضْطَلِحَا، أَنْظَرُوا هَذَيْنِ حَتَّى يَضْطَلِحَا

“Pazartesi ve perşembe günleri cennet kapıları açılır. Din kardeşi ile aralarında düşmanlık bulunan kişi dışında Allah’a şirk koşmayan her kulun günahları bağışlanır. (Meleklerle 3 defa) siz şu iki kişiyi birbiriyle barışıncaya kadar tehir edin! buyurulur.”

Müslim, Birr 34-36.

Allah Teâlâ, kendisine şirk koşulmasını affetmeyeceğini Kur’an-ı Kerim’de bildirmiştir. Onun için her pazartesi ve perşembe günleri açılan cennet kapıları yani ilâhî bağış imkânları müşrikler dışındaki insanlar içindir. Ancak bu işin geçici de olsa bir istisnası daha bulunmaktadır. O da aralarında düşmanlık bulunan müslümanlardır. Bunlar, düşmanlıktan vazgeçip aralarını düzeltinceye kadar af ve mağfiret dışı bırakılmaktadırlar. Hele aralarını düzeltmeden ölen kimselerin mahrumiyeti elbette çok daha büyüktür. Her hafta iki kez karşılaşılan bağışlanma fırsatını, sırf din kardeşiyle arasındaki anlamsız bir düşmanlık yüzünden kaçırmış olmaktan daha büyük bir felâket ve mahrumiyet mi olur?

DARGIN DURMAK VEBALDİR

Rabbimiz buyuruyor ki: *“Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: “Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma! Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin.”* (Haşr 59/10) Bu ayet-i kerime Peygamberimizin (a.s) etrafında yetişmiş olan ensarın gönül zenginliğini ve faziletini anlatan ayetler grubundandır. Mümin, kalbinde din kardeşi için daima sevgi ve muhabbet beslemelidir. Ona karşı kin, öfke ve düşmanlık gütmemelidir.

Peygamberimiz müminler arasında sevgi ve muhabbetin oluşması için bazı tavsiyelerde bulunmuştur. Bunlar arasında yemek yedirmek ve selami yaymak başta gelen davranışlardandır. Ancak sevgi ve merhameti paylaşanlar birbirlerine selam verir hâl hatır sorar ve ikramda bulunur. Sevgi ve muhabbet hem dünyada huzura hem de ahirette Allah’ın (c.c) rızasına mazhar olmaya vesile olur.

Enes b. Malik (r.a) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivayete etmektedir: *“Birbirinize nefret ve düşmanlık beslemeyin. Birbirinize haset etmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah’ın kulları kardeş olun. Bir müslümanın (din) kardeşine üç günden fazla küs durması helal değildir.”* (Buhari, Edeb 57) Birbirlerine merhamet bağıyla bağlı olan kimselerin uzun müddet dargın durması yüreklerinde taşıdıkları merhamet duygusuyla bağdaşmaz. Küskünlük devam ederse kin ve nefrete dönüşür. Küskünlükle geçen zaman sevgi bağlarını zayıflatır. Kırgınlık kısa bir müddet olabilir. Nitekim insan denen varlık, duygu ve hislerle donatılmıştır. Kırılır, incinir, üzülür. Bir müddet sonra sakinleşince küskünlüğü ortadan kaldırmalıdır. Çünkü küskünlüğü kaldırmak için önce davranan daha büyük sevap kazanır. Şu hadis-i şerif müslümanların birlerine karşı nasıl bir duygu içinde olmalarını açıklamaktadır: *“Müminler birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer.”* (Müslim, Birr 66)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا
بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا

“De ki: “Asla bizim peşimize takılamayacaksınız, Allah (kötü niyet ve davranışınız sebebiyle) sizin için daha önce böyle buyurdu.” Bunun üzerine de “Hayır, siz bizi çekemiyorsunuz” diyecekler. Tam aksine kendileri kavramakta güçlük çekiyorlar.”

Fetih 48/15.

Bu ayet Hayber Seferi’nden önce nazil olmuştur. Allah Teâlâ bu ayetlerde yakında düzenlenecek bir seferi ve bu seferin zaferle sonuçlanacağını, müslümanların ganimet elde edeceklerini müjdelemektedir. Hayber Seferi’nden önce Hudeybiye Seferi’ne, meşru mazeretleri bulunmadığı halde katılmamış olan gruplara bu sefere de katılamayacaklarını tebliğ etmektedir. Hayber’e, Habeşistan’dan dönen muhacirler dışında, yalnızca daha önce Hudeybiye Seferi’ne katılanlar iştirak etmişlerdir.

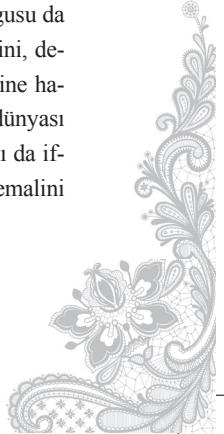
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِيَّاكُمْ وَالْحَسَدَ، فَإِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْحَسَنَاتِ كَمَا
تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ

“Haset etmekten sakının. Zira, ateşin odunu yiyip bitirdiği gibi haset de iyilikleri yer bitirir.”

Ebû Dâvud, Edeb 44.

Ateş için odunu yakıp kül etmek ne kadar tabii ve kolay ise, çekememezlik duygusu da kişinin yaptığı iyilikleri öylece tüketir. Çünkü kıskanan kişi kıskandıklarının gaybetini, dedikodusunu yapar, aleyhinde bulunur. Bunlar hasetçinin kaybını ve zararını, kendisine haset edilen kimsenin de nimet ve sevabını artırır. Böylece haset eden kimsenin hem dünyası hem de ahireti mahrumiyetle dolar. Haset tedavi edilmezse, neticede kişinin imanını da ifsat edebilir. İyiliklerin, hayır ve hasenatın desteğinden uzak kalanın, imanın önce kemalini sonra da aslımı kaybetmesinden korkulur. Bu sebeple haset şiddetle yasaklanmıştır.

KISKANÇLIK (HASED)

Toplum halinde yaşayan insan bir arada yaşamanın getirdiği belli sorumluluklara sahiptir. Bazen insanlar arasında farklı yetenek ve nimetlere sahip olmanın getirdiği mali ve sosyal konum dinen ve ahlaken onaylanmayacak psikolojik ve fiziksel çatışma, husumet meydana getirebilmektedir. Toplumsal huzurun en büyük engellerden biri olan bu husumet hali herkesin dünyada payına düşene razı olmamasından kaynaklanmaktadır. Allah'ın kendisine verdikleriyle yetinmeyi bilmek yani kanaat sahibi olmak; aç gözlülüğü, doyumsuzluğu, başkalarını kendi çıkarları için kullanarak yükselmeyi, tamahkârlığı önleyecek tek ahlakî, aklî, psikolojik saiktir. Kanaatsizliğin, şükür ve hamd yoksunluğunun kişiyi götüreceği yer ahlakî bir zafiyet olan kıskançlıktır. Kıskançlık başkasının sahip olduğu maddi ve manevi imkânların yok olmasını veya kıskandığı kişide olmayıp sadece kendisinde olmasını istemektir. (Nisa, 4/32, 54) Efendimiz (a.s) bu hususta “dünyaya bağlanarak bir şeyin yalnızca sizde bulunmasını istemeyiniz” buyurmuştur. (Müslim, Birr 31) Hased İslam âlimlerinin çoğunluğunca haram sayılmıştır. Bunun sebebi, hasetçinin itirazının ve muhalefedinin gerçekte Allah'a karşı olmasıdır. Çünkü insana her türlü nimeti, mevki ve makamı, üstünlüğü ve hayrı veren Allah Teâlâ'dır. O halde bir kimsenin sahip olduğu nimetlere karşı haset etmek, kıskançlık beslemek, Allah'ın iradesine müdahale anlamına gelebilir. Haset eden kimsenin şerrinden korunmak için alınması gereken tedbirler şunlardır:

- 1) Hasetçinin şerrinden Allah'a sığınmak (Felak 113/5)
- 2) Sabretmek ve takvaya sarılmak (Âl-i İmran 3/120)
- 3) İyilik ve ikramda bulunarak kıskanan kişinin içinde yanan ateşe su dökmek ve bu şekilde zararından sakınmak (Kasas 28/54; Fussilet 41/34)
- 4) Allah'ın maddi ve manevi lütfuna mazhar olanın israftan kaçınarak davranışlarını başkalarının kıskançlığına sebep olmayacak şekilde ayarlaması hem dini bir vazife hem de insanlığa karşı bir nezakettir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا
وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ

“Ey iman edenler! Kendi evinizden başka evlere, geldiğinizi fark ettirip (izin alıp) ev halkına selam vermedikçe girmeyin. Bu sizin için daha iyidir; herhalde (bunu) düşünüp anlarsınız.”

Nur 24/27.

Bu ayet başkalarının evlerine girip çıkma konusunda bazı kurallara ve ihtiyat tedbirlerine uyulması gerektiğini emir buyurmaktadır. Bu kurallar, suizana kapılmaları ve tecessüs duygularının tahrik edilmesine mani olacaktır. Böylece ileride bazı olumsuz ve yasak duyguların, niyetlerin oluşması gibi kötü sonuçlar ortaya çıkmasının önüne geçilmiş olacaktır.

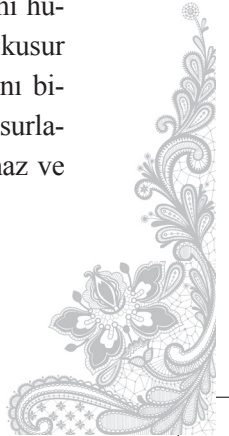
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِنَّكَ إِنْ اتَّبَعْتَ عَوْرَاتِ النَّاسِ أَفْسَدْتَهُمْ، أَوْ كِدْتَ أَنْ تُفْسِدَهُمْ

“Müslümanların ayıplarının, gizli durumlarının peşine düşer, araştırmaya kalkışırsan, onların ahlakını bozarsın veya onları buna zorlamış olursun.”

Ebû Dâvud, Edeb 37.

Kusur araştırmak, sonu olmayan ve hayra da hizmet etmeyen bir iş-tir. Hele kusur araştırmak bir tabiat haline gelirse, son derece zararlı neti-celere yol açabilir. İnsanlar arasında olması gereken dostluklar, yerini hu-sumete bırakır. Sosyal hayatın dengesi bozulur. Sonra insan olup da kusur işlememek düşünülemez. Olması gereken, herkesin kendi kusurlarını bi-lip onları düzeltmeye çalışmasıdır. Ama gözler hep başkalarının kusurla-rına dikilecek olursa, insanın kendi kusurunu görmesi mümkün olmaz ve onları düzeltemez.

TECESSÜS

Sözlükte araştırmak, dikkatle bakmak anlamındaki “cess” kökünden türeyen tecessüs, gözetlemek, bir haberi araştırmak, iyice öğrenmek demektir. Ahlak terimi olarak bir kimsenin özel durumunu merak edip öğrenmek için onun bilgisi ve rızası dışında gizlice araştırma yapmayı ifade eder. Düşmanın sırlarını öğrenip bilgi sızdıran kişiye “casus” denir. Tecessüs kavramı her türlü gizli bilgi edinme çabasını içerirse de kaynaklarda daha çok kötü maksatlı araştırmalar hakkında kullanıldığı belirtilir.

Tecessüs, devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak için makul görülse de hukuki bir zorunluluk yoksa sosyal hayatta insanların bir birlerinin gizli hallerini araştırması, özel hayatları ile ilgili bilgilerin açığa çıkarılması ahlaki bir davranış olarak görülmemektedir.

Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kim istemedikleri ya da ısrarla kaçındıkları halde bir grubun konuşmalarına kulak kabartırsa kıyamet günü kulağına kurşun dökülür.*” (Buhari, Ta‘bir 45; Ebu Davud, Edeb 88) Kişi mahremiyetini ifşa etmenin acı akıbeti budur. Bir gün Peygamberimiz eşiyle birlikte evlerinde otururken birinin duvar gediğinden kendilerini gözetlediğini fark eder. Bu kişi, Peygamberimizin sahabeyle paylaştığı sırları ifşa eden Hâkim b. Ebu‘l-As’tır. Peygamberimiz daha sonra o esnada başını kaşmak için elinde bulunan aleti (midra) kastederek “*Eğer senin böyle baktığını fark etseydim bunu gözüne sokardım*” buyurarak tepkisini dile getirdi. Daha sonra Peygamberimizin yanına gelen sahabeleri Resûlullah’ın Hakem’e öfkelendiğini görünce ona lanet okumak için izin istediler Peygamberimiz buna izin vermedi. Hâkim’i taife sürdü.

Peygamberimiz bu çirkin davranış hususunda ümmetini şöyle uyarmaktadır: “*Zandan sakının çünkü zan yalanın ta kendisidir. Birbirinizin özel hallerini araştırmayın. Birbirinizin konuştuklarına kulak kabartmayın. Birbirinize kin beslemeyin. Kardeş olun.*” (Buhârî, Nikah 46)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ
إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ

“De ki (Allah şöyle buyuruyor): “Ey kendi aleyhlerine olarak günahta haddi aşan kullarım! Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Allah (dülserse) bütün günahları bağışlar; doğrusu O çok bağışlayıcı, çok merhametlidir.”

Zümer 39/53.

Bu ayet, Allah’ın rahmet ve affının asla ümitsizliğe izin vermeyecek derecede geniş olduğunu en açık bir şekilde ortaya koyan ilahi bir müjde olarak değerlendirilir. “Haddi aşmak”tan maksat, günahlara dalarak Allah’ın hükümlerini çiğnemektir. Ayette günah işleyen kişinin, her şeyden önce kendi ruhunu ve hayatını kirlenmiş, kendisine zarar vermiş olacağına dikkat çekilmektedir (Râzi, XXVII, 4).

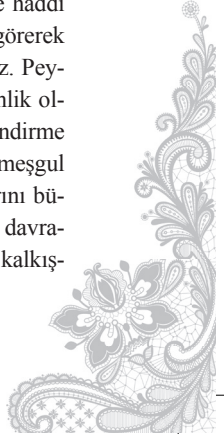
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

أَنَّ رَجُلًا قَالَ: وَاللَّهِ لَا يَغْفِرُ اللَّهُ لِفُلَانٍ، وَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى
قَالَ: مَنْ ذَا الَّذِي يَتَأَلَّى عَلَيَّ أَنْ لَا أَعْفِرَ لِفُلَانٍ، فَإِنِّي
قَدْ غَفَرْتُ لِفُلَانٍ، وَأَحْبَطْتُ عَمَلَكَ

Bir kişi: “Vallahi, Allah falan adamı bağışlamaz” diye yemin etti. Bunun üzerine aziz ve celil olan Allah da: “Falanı bağışlamayacağım hakkında benim adıma kim (yemin edip) hüküm verebilir? Ben onu bağışladım, senin amelini de boşa çıkardım” buyurdu.

Müslim, Birr 137.

Hadisimiz hiçbir insanın, hiçbir kimseyi mevcut durumuna bakarak Allah’ın rahmet ve mağfiretinden uzak görmeye ve göstermeye, Allah adına hüküm vermeye hakkı ve haddi olmadığını ortaya koymaktadır. Hele böyle bir şeyi, kendisini belli bir mertebede görerek yani bir tür büyüklük taslayarak yapması büsbütün hatadır. Allah Teâlâ’nın veya Hz. Peygamber’in bir beyanda bulunmadığı halde, bazı insanların cennetlik veya cehennemlik olduklarını kesin bir dille iddia etmek asla câiz değildir. Halk arasında bu tür değerlendirme ve iddialar maalesef öteden beri görülmektedir. İnsanlar kendi ayıp ve günahlarıyla meşgul olacakları, onu çok görüp bağışlatmak için çalışacakları yerde, başkalarının hatalarını büyüterek onların cehennemlik olduklarını söyleyebilmektedirler. Bu hadis, işte bu tür davranış sahiplerini bekleyen büyük tehlikeyi haber vermekte, Allah’ın işine karışmaya kalkışmanın çok ağır olan bedelini hatırlatmaktadır.

ALLAH'IN RAHMETİNDEN ÜMİT KESMEMEK

Günahlara dalarak Allah'ın hükümlerini çiğneyenler haddi aşmışlar, böylece kendi aleyhlerinde olmak üzere her şeyden önce ruhlarına zarar vermiş ve hayatlarını israf etmişlerdir. Böyle bir hayatı yüklenmiş olanlar “nasılsa günahım çok bunun affı yok” diyerek hayat israfına devam etmemelidir. Çünkü Allah'ın iradesini, affını, bağışını sınırlayacak hiçbir güç yoktur.

Bununla birlikte Allah'ın bütün günahları bağışlayacak enginlikte rahmet sahibi olmasını “O'nun bir taahhüdü olarak anlayıp, inanan inanmayan, tövbe eden etmeyen, kendisine yönelen yönelmeyen herkesi bağışlayacağı şeklinde düşünmek, kaçınılmaz olarak dinî ve ahlakî gevşekliğe hatta anarşiye yol açar.” Allah'ın affına layık olabilmek için her şeyden önce O'na yönelip teslim olmak gerekir. Bununla birlikte ehl-i sünnet âlimleri, affın tövbe şartına bağlı olmadığını belirtmişlerdir. Allah'ın rahmetinden ümidi kesmek büyük bir tesellinin ilanıdır. Çünkü rahmetle muamele, bağışlamaktan sonraki lütuf ve ikramları içine alır. Nitekim Rabbimiz ümit kesmemenin arkasından gelen lütfü bütün günahların bağışlanması olarak belirlemiştir.

Allah'tan ümitvar olmak ilahi rahmetin enginliğini hatırlamaktır. Bu, günah işlemeye yönelmek için değil en günahkâr haliyle bile insanın sürekli tövbe kapısında durmasını sağlamak içindir. Çünkü Allah Teâlâ, tövbe edilmemesi halinde sadece şirki affetmeyeceğini, bunun dışında dilediği kimselerin bütün günahlarını bağışlayacağını bildirmiştir. (Nisa 4/ 48)

Bu nedenle O'nun bağışlama yetkisine belli şartlarla sahip olduğuna inanmak iddia edilemeyeceği gibi rahmetini tartacak herhangi bir terazi de bulunmamaktadır. “*Kulumun benim hakkımdaki zannı nasılsa beni o hâl üzere bulur.*” (Buhari, Tevhid 15) hadisi mucebince devamlı bir muhabbet bağı Allah'la sevgi temelli bir ilişkiyi o da daima ümitvar olmayı netice vermiş olur.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ

“Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplamış ve onu sayıp durmuş olan herkesin vay haline!”

Hümeze 104/1, 2.

Bu ayetlerin, mal ve servetinin çokluğuyla gururlanıp insanlarla alay ederek onların şahsiyetlerini zedeleyen Ahnes b. Şüreyk isimli putperest Arap hakkında indiği rivayet edilmiştir (bk. Kurtubî, XX, 183). “Veyl” kelimesi “çetin azap, helâk, yok olma, rezil rüsvâ olma, cehennemde bir vadi, beddua” anlamlarına gelmektedir. “Hümeze” kelimesi ise “birini arkasından çekiştirmek, kaş göz, el kol işaretleriyle onunla alay etmek, aşağılamak” manalarına gelmektedir. “Lümeze” kelimesi de benzer davranışları arkadan değil, kişinin yüzüne karşı gösteren kimseyi ifade eder.

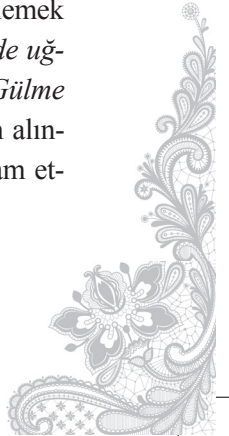
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَا تُظْهِرِ الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرْحَمَهُ اللَّهُ وَيَبْتَلِيكَ

“Kardeşinin uğradığı felâketi sevinçle karşılama! Allah onu rahmetiyle o felâketten kurtarır da seni derde uğratar.”

Tirmizî, Kıyamet 54.

Tasada ve kıvançta gerçekten ortak olmaları gereken müslümanların, kardeşlerinden birinin uğradığı musibetten dolayı sevinmeleri anlaşılabilir bir tutum değildir. Hadis-i şerif işte böylesi bir anlaşılmaz durumu önlemek istemektedir. Bunu da “Allah onu bu felâketten kurtarır da seni derde uğratar” tespit ve tehdidiyle sağlamaya çalışmaktadır. Atalarımızın “Gülme komşuna gelir başına!” sözü, sanki hadisimizin bu son cümlesinden alınmış gibidir. Bir müslümanın uğradığı felâkete sevinerek âdeta bayram etmek, herhalde daha büyük bir felâkettir.

GÜLME KOMŞUNA GELİR BAŞINA

Yaşadığımız hayat değişkendir. Devran, düşündüğümüz veya planladığımız bir şekilde gitmeyebilir. Hiç hesaba katmadığımız bazı durumlarla karşılaşabiliriz. Dolayısıyla bulunduğumuz yerden olayları tahlil etmek, ona göre yargıda bulunmak bazen yanlış olabilir. Makul olan her gördüğümüze ibret nazarıyla bakmak ve kendi payımıza bir ders çıkarmaktır.

Bu duygudan hareketle şahit olduğumuz eksikleri, kusurları veya meydana gelen olayları istihza konusu yapmamak gerekir. Birisinin başına gelmiş bir durum karşısında hâl neyi gerektiriyorsa öyle davranmak gerekir. Hz. Aişe'nin (r.a) naklettiğine göre Peygamberimiz (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Karşılığında bana dünyayı verseler; kimsenin taklidini yapmam; bundan asla hoşlanmam.”* (Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame 51) Bu hadis-i şerif müminin takınması gereken tavra ışık tutmaktadır. Zira başkasını taklit etmek kendini beğenmişliğin, kendini üstün görmenin tezahürüdür. Diğer taraftan karşındakini küçük görmek gibi nefsi bir hastalığın da göstergesidir. Oysa başkasını hor görmenin dinimizdeki karşılığı şu hadis-i şerifte belirtildiği gibi büyük bir vebaldir. Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *“Müslüman kardeşini küçük görmesi kişiye kötülük olarak yeter. Müslümanın müslümana kanı, malı ve ırzı haramdır.”* (Müslim, Birr 32) Irz, namus ve iffet manasına geldiği gibi kişinin saygınlığını da içerir. Dolayısıyla başkasını herhangi bir özelliğinden dolayı alay konusu yapmak onun saygınlığını ihlaldir.

İnsanların başına gelen veya içinde bulunduğu durumu alaya alıp gülmenin ahiretteki vebalinin büyüklüğü ve ahlaki bakımından çirkinliği bir tarafa dünyada da bir karşılığı olduğuna dair Peygamberimiz uyarıda bulunmaktadır. Vasile b. Eska'nın rivayet ettiğine göre Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *“Kardeşinin başına gelen bir şeye gülüp sevinme. Sonra Allah ona merhamet edip seni (o şeyle) imtihan eder.”* (Tirmizi, Sıfatü'l-Kıyame 51) Meydana gelen olay sadece başına gelen için değil aynı zamanda olaya şahit olan herkes için de imtihan vesilesidir. Herkesin bu durumdan kendine bir pay çıkarması gerekir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَفُورُ

“Hanginizin davranışça daha iyi olduğunu deneyerek göstermek için ölümü ve hayatı yaratan O’dur. O, güçlüdür, çok bağışlayıcıdır.”

Mülk 67/2.

Bu ayet yüce Allah kudretinin delili olarak hayatı ve ölümü yarattığını bildirmektedir. Ayette önce ölüm, sonra hayat geçtiği için burada “ölüm” kavramıyla, hayattan önceki cansızlık halinin mi yoksa dünya hayatının sona ermesi ve âhret hayatına geçiş halinin mi kastedildiği hususunda farklı görüşler vardır. Bir kısım müfessirler ölümden maksadın dünya hayatından âhret hayatına geçiş hali, hayattan maksadın ise âhret hayatı olduğunu söylemişlerdir (*Râzî, XXX, 55; Elmahlı, VII, 5159*). İkinci grup ise ölümlü dünya hayatından âhret hayatına geçiş halinin, hayatla da dünya hayatının kastedildiği kanaatindedir (*Zemahşeri, IV, 134*).

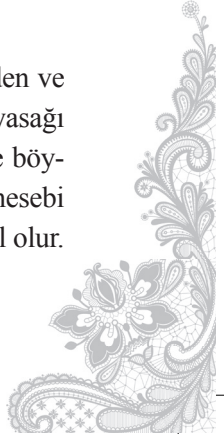
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

اِثْتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرًا: الطَّعْنُ فِي
النَّسَبِ وَالنِّيَاحَةَ عَلَى الْمَيِّتِ

“Nesebe dil uzatmak ve yüksek sesle ölüye ağlamak, halk arasında yerleşmiş küfür niteliği taşıyan iki huydur.”

Buhâri, Menâkıbü'l-ensâr 23; Müslim, İman 121, Cenâiz 29.

Bir kimsenin gayr-i meşru bir şekilde dünyaya geldiğini ifade eden ve halk arasında çok kullanılan sözlerin her biri, “nesebe dil uzatma” yasağı içine girer. Bir insanın soyuna sülâlesine küfretmek ve söz etmek de böyledir. “Kanı bozuk”, “sütü bozuk” gibi hakaret cümleleri de eğer “nesebe gayr-i sahih” anlamında kullanılırsa, nesebe dil uzatma yasağına dahil olur.

ÖLÜM VE HAYAT

Yüce Allah'ın kudret ve tasarrufunun büyüklüğünün, insanın ise acizliğinin en açık delillerinden birisi ölümdür. Tüm insanları kendi paydasında eşitleyerek hiç kimsenin sonsuza kadar dünyada kalamayacağını anlatan ölüm, insanoğlu için en büyük adalettir. Allah dünyada insanların güzel işler yapma hususunda birbirleriyle rekabet etmelerini sağlamak, kimlerin kendi emir ve yasaklarına uyararak daha güzel işler yapacağını ortaya çıkarmak için ölümü ve hayatı yarattığını bildirmektedir. (Mülk 67/2) Hem imtihanımız hem ölümümüz bu dünyada gerçekleşmektedir. Bu nedenle ölüm de dünyalıdır. Canlı ve şuurlu bir şekilde insanlara hayatın sorumluluğunu hatırlatır, onları makbul işler yapmaya teşvik eder, bir uyarıcı olarak "imtihan" mesuliyetini diri tutar. Hayat bir mesai alanı, ölüm ise bu mesainin karşılığının verileceği ebedî hayata geçişi sağlayan son nefestir. Mevlâna, "Herkesin ölümü kendisiyle aynı renktedir" demektedir. "Yapılan her işin sonucu, yapan kişiyi kaçınılmaz bir şekilde takip ettiği için, hayat için sarf edilen çabaların bu dünyanın geçici zevk ve çıkarları uğruna mı, yoksa ahiretin son bulmayan zevkleri uğruna mı harcandığı" sorusu hangi renkte bir ölümle karşılaşılacağına cevabıdır. Efendimiz "Dünyada bir yabancı yahut bir yolcu gibi ol" (*Buhari, Rikak 36*) buyurmaktadır. Gurbette yaşayan bir garip, orada kalıcı olmadığını farkındadır. Bu sebeple oranın daimi sakinleri gibi kendini oraya ait hissetmez. Sayılı günler diyerek geçirdiği zaman diliminde bulunduğu o yerin makam ve mevki, mal ve mülkü kendisine sahiplik hissi vermez. Görevini tamamlayıp gitmekten başka bir hedefi yoktur. Düşüncesinde dönüp varacağı vatana vardır. Amaçları, gayretleri, birikimleri, ilişkileri, yaşam düzeni ona göredir. Yolcu ise uğrayıp geçtiği yerlere takılmak yerine bir an önce varacağı yere ulaşmanın tedirginliği içindedir. Yol planlarını, saat hesabını hep gideceği yeri göz önünde bulundurarak yapar. Yolda plan dışı yaşayacağı her durumun kendisini yoracağını, devam eden yolculuğu esnasında sıkıntı çektireceğini bilir. Bu yüzden tedarikli davranır. İşte böylesi bir şuurla hareket edebilen bir müslüman da ahiret yurdundan gafil kalamaz. Nâbi'nin ifadesiyle;

*"Fenây-ı âlemi takrir için cemaate
Cenaze va'za çıkar kürsî-i musallaya."*

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ

“Bir toplum kendisindekini değiştirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez.”

Ra'd 13/11.

Bu ayet, Allah'ın kullarına verdiği akıl ve irade, küfür ve iman, ahlak ve amel gibi kişisel sebeplere bağlı olan nimetlerin onlar değiştirmedikçe Allah'ın da değiştirmeyeceğini bildirmektedir. Onlar o nimete erdikleri zaman kendilerinde o nimete sebep ve vesile olan fitri misakı, ahlak ve güzel amelleri bozup değiştirinceye kadar, Allah'ın değiştirmesi söz konusu değildir. İlahi âdet, kişisel sebeplere dayalı olarak verdiği nimetin değişmesini yine kişisel huyların ve davranışların değişmesi sebebine bağlamıştır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ

“Kim bir kavme benzemek isterse o onlardan olur.”

Eb Dâvud, Libas 5.

Hadis-i Şerif, müslümanların dışındaki topluluklara benzemenin caiz olmadığını; kişi kendisini hangi hususta bir kavime benzetmişse o hususta o kavimden sayıldığını ifade etmektedir. Eğer kendisini küfürde bir kavime benzetmişse bu kimse kafirlikte o kavimle beraberdir. Günah ve isyanda benzetmişse günah ve isyanda onlarla beraberdir. Herhangi bir kavme ait alametleri taşımakta onlara benziyorsa bu alametleri taşımanın dünyevi ve uhrevi sorumluluğunda onlarla beraberdir.

ÖZENTİ

Bir hadis-i şerifte Peygamberimizin şöyle buyurduğu rivayet ediliyor: *“Ancak iki kişiye gıpta edilir. Bunlar, Allah’ın mal verdiği ve onu hak yolunda harcayan kimse ile Allah’ın kendisine (ilim ve) hikmet verdiği ve ona göre karar verip onu başkalarına öğreten kimsedir.”* (Buhari, Zekât 5) Bu hadis-i şerif müslümanın hayata bakışını, hayatı nasıl değerlendirmesi gerektiğini, hayatın önceliklerini hangi ölçülere göre yapacağını öğretmektedir. Müslümanın kimliğinin oluşmasında bu nebevi tavsiye çok önemlidir. İslam’ın getirmiş olduğu değerler doğrultusunda bir düşünce disiplinine sahip olan kimse erdemli bir hayatın öncüsü olur. İnancıyla bağdaşmayan fikir ve yaşantı tarzlarının takipçisi olmaz. Bunu sağlayabilmesi için önce kendi değerlerinin farkına varması lazımdır. Günümüzde bencilleşmeye, menfaatçiliğe, sevk eden; insanı tüketim aracı haline getiren küresel akımların etkisiyle maalesef insanın kişiliği ve toplumun geleceği yok edilmektedir. Utanma duygusu, edep, saygı, görgü kurallarımız özentî ile hayattan çıkıp gitmektedir. İnsanlar bir aile içinde bile birbirlerinden ayrı yaşamakta ve farklı değerlerle hayatlarına yön vermektedir. Küfür, haram, yasak, çirkin olarak nitelenen her ne varsa öz kimliğine yabancılaşan insanların marifetiyle hayatı işgal etmektedir. Kötülüğe karşı olması gereken hassasiyet, özentî yoluyla zayıflamaktadır. Genç nesil alkol ve uyuşturucu kullananlara özenmekte, şiddete yönelmektedir. Nikahsız beraberlikler aile kurumunu ciddi bir şekilde tehdit ediyor. Meditasyon adı altında başka inançların ayinleri hayatımıza giriyor. Oysa Aziz Peygamberimiz asırlar öncesinden bizi şöyle uyarır: *“Kim bir kavme benzemek isterse o onlardandır.”* (Ebu Davud, Libas 4) Farkında olalım veya olmayalım neslimizle, davranışlarımızla ve alışkanlıklarımızla beraber değer yargılarımız da değişiyor. Zamanın şartlarına göre biz de değişeceğiz. Fakat mümin duruşumuzdan taviz vermeden, kimliğimizi kaybetmeden, kişiliğimizden ödün vermeden, ahlaki yapımıza halel getirirmeden gerçekleştireceğimiz bu değişimi. Başkasına benzemeyeceğiz. Başkalarına örnek olacağız. İlme, bilgiye, hikmete, iyiliğe gıpta edeceğiz.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ
قَامُوا كُسَالَى يُرَآؤُنَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا

“Doğrusu münafıklar Allah’ı aldatmaya çalışırlar, oysa O onlara aldatmanın ne olduğunu gösterecektir.”

Nisâ 4/142.

Bu ayet aldatmayı, münafıklara yakışan çirkin bir huy olarak nitelemiştir. Münafıkların en belirgin özellikleri Allah’a inanmadıkları halde, “inandık”, diyerek başkalarını kandırmalarıdır. Allah’ı ve müminleri aldatmaya çalışan münafıklar aslında kendilerini aldatmışlardır. Allah mutlaka onların hile ve aldatmalarını boşa çıkarır. Müslümanın insanlarla olan ilişkilerde de dürüst olması gerekir. Başta alış-veriş olmak üzere her konuda başkalarını aldatmak ahlaksızlıktır.

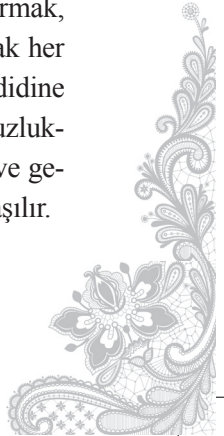
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا

“Bize hile yapıp aldatan bizden değildir.”

Müslim, İman 164, Fiten 16.

Her ne suretle olursa olsun hile yapmak ve insanları aldatmak kesinlikle yasaklanmıştır. Malın kötüsünü altına veya tezgahın arka kısmına koymak, süte su katmak, yüksek kaliteli mala düşük kalitelisini karıştırmak, para veya kıymetli kağıtların sahtesini yapmak ve müşteriye aldatacak her türlü sahtecilik, “Bizi aldatan bizden değildir” hadis-i şerifinin tehdidine muhataptır. Şimdilerde milletlerarası sahtekârlıklar, büyük ihale yolsuzlukları göz önüne getirilirse, Efendimizin konuya gösterdiği hassasiyet ve getirdiği ağır tehdidin ne kadar yerinde ve haklı olduğu kolaylıkla anlaşılır.

MÜMİN ALDATMAZ

Aldatmak, gerçeği gizlemek, yalanı gerçeğin yerine ikame etmek demektir. Aldatmak yalanın öteki yüzü, yalan ise Allah'ın kudretini idrak yoksunluğudur. Yalan olana olmadı demek, olmayanı olmuş göstermek şeklinde iki türlü gerçekleşir. Mümin Allah'ın kudretinden gafil olamaz. İman ettiği âlemler Rabbinin Semi' (her şeyi işiten), Basîr (her şeyi gören), Alîm (her şeyi bilen), Habîr (her şeyden haberdar olan), Latîf (her şeyin içyüzünü bilen, derûnuna nüfuz eden) olduğunu bilir. Aslını bildiği bir konuda bu asla ve hakikate aykırı beyanı, Allah'ın kudretine iftira olarak gördüğü için asla aldatmaz. Bu kural bütün müslümanlar için ve onların her işlerinde geçerlidir.

Tüccar hileli mal satarak, tartıda eksiklik yaparak, kişi randevu saatine riayet etmeyip sözünden cayarak, öğrenci kopya çekerek, müteahhit en iyi malzemeyi kullanarak ev yapmayı vadedip üçüncü sınıf iş yaparak, terzi pazartesi günü bitireceğini söylediği işi cumaya kadar uzatıp helallik almayarak, işçi çalıştığı yerde yapması gereken görevleri baştan savma yaparak, işveren emrinde çalışanlara söylediği vakitte maaşlarını ödemeyerek aldatan olur, müminlik niteliğine zarar verir. Sözünde durmak iman gereğidir. Mümin "gündüzü ile gecesinde karakteri değişen insan olamaz." Bu nedenle kalabalıklar içindeki ciddiyeti ile yalnız başına kaldığındaki ciddiyeti aynı olmalıdır. Çünkü mümin ahlakından karakterinden duruşundan insanlığa pay ayırmak durumundadır. Mümin olma vasfı bu sorumluluğu kendisine yüklemiştir. Güven, insanlığın en büyük ihtiyacı iken aldatmak kul hakkını ihlal anlamına geldiği için mümin tavrı olamaz. Çünkü bu aynı zamanda aldatılan kişinin malını, şahsiyetini, onurunu ve menfaatini çiğnemek demektir. Tüm bunların yanında "Aldatan ve aldanılan arasındaki bereket de sıfırdır. Aldatmak ticarete, evlilikte, nasihatte, kitap yazmakta, iş ilişkisinde ve bunun dışındaki her yerde bereketi götürür. Bereketin olmadığı yerde de müslüman'ın işi ile kâfirin işi arasında bir fark olmaz. Zira bereket, Allah'ın rahmet eli demektir."

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثًا
تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ أَنْ تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَى
مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا نَمَّا يَتْلُواكُمُ اللَّهُ بِهِ

“Sakin, bir grubun diğer gruptan daha güçlü olması sebebiyle yeminlerinizi aranızda (güçsüzler aleyhine) bir kandırma aracı yaparak, ipliğini iyice büktükten sonra geri çözen kadın gibi olmayın. Allah bu şekilde sizi imtihan etmektedir.”

Nahl 16/92.

Bu ayette teşbih, yemine sadakat göstermenin sadece dini bir hüküm değil aynı zamanda aklın da bir gereği olduğuna işaret eder. Çünkü objektif ahlak ölçülerini kişisel çıkarların üstünde tutan selim tabiatlı insan, bir kimsenin tutmayacağı halde yemin etmesini mantıksal bir çelişki olarak görür. Ayet, teorik olarak yanlış sayılsa bile pratikte sıkça rastlanan “Güçlü olan yeminini bozabilir, verdiği sözü yerine getirmeyebilir” şeklindeki aldatmacı anlayışı özellikle yadırgamakta ve yasaklamaktadır.

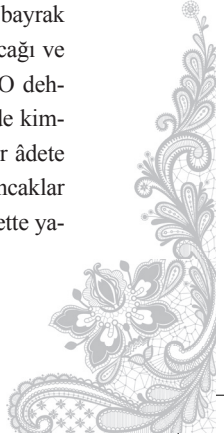
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لِكُلِّ غَادِرٍ لَوَاءٍ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ: هَذِهِ غَدْرَةٌ فَلَانَ

“Ahdini bozan herkes için kıyamet günü bir bayrak dikilip bu falanın vefasızlık alâmetidir diye ilân olunacaktır.”

Buhârî, Cizye 22, Edeb 99, Hiyel 99; Müslim, Cihâd 11-17.

Hadis, sözüne sadakat göstermeyen ondan caymak suretiyle haksızlık yapan kimselerin kıyamet günü nasıl teşhir edileceklerini bildirmektedir. Böylesi kişilerin arkasına bir bayrak dikileceği ve bu bayrağın boyunun da o kişinin vefasızlık derecesine göre ayarlanacağı ve “Bu falanın vefasızlığının alâmetidir” diye herkese ilan edileceği anlatılmaktadır. O dehşetli günde böyle bayraklı bir teşhir cezasına ve muamelesine tâbi tutulmak herhalde kimsenin arzu etmeyeceği bir hâldir. Bu bayraklı anlatım, Araplar arasında var olan bir âdete göredir. Eskiden onlar, bir kimse verdiği sözü yerine getirmezse, pazar yerlerine sancaklar dikerek o kişinin vefasızlığını ilan ederlermiş. Hadisimiz de aynı teşhir işinin kıyamette yapılacağını bildirmek suretiyle insanları vefasızlıktan sakındırmaktadır.

AKDE BAĞLI KALMAK

Müslüman karakterinin başta gelen özelliklerinden birisi güvenilir olmaktır. Güvenilirlik, Resûlullah'ın henüz daha kendisine vahiy gelmemişken sahip olduğu bir özelliği idi. O henüz Resûl olmadan önce emin idi. Bu, bütün insanlığın ihtiyaç duyduğu üstün ahlaki bir özellikken mümin için zaruridir. Gerçekleştirildiğinde hem dünyada hem ukbada fazileti olan, ihlal edildiğinde de hem dünyada hem ukbada hezimetli olan bir özelliktir. Peygamberimiz ümmetini bu konuda şöyle uyarmaktadır: *“Emanete riayet etmeyenin imanı yoktur; ahde vefa göstermeyenin de dini yoktur.”* (Müsned III/134) Güvenilirliğini kaybeden inancının gereği gibi davranmamıştır. Söz ve sözleşmelerine riayet etmeyenin ise dini sorumluluk bilincine sahip olduğu söylenemez.

Dinimiz verdiğimiz sözlere, altına imza attığımız anlaşmalara sadık kalmamızı emreder. İnsan sadece hakikati söylemediğinde yalan söylemiş olmaz, aynı zamanda altına imza attığı yazı metninin gereğini yerine getirmemekle, metinde geçen manaya uygun davranmamakla da yalan söylemiş olur. Günümüzde sanki bu incelik ihmal edilmiş görünmektedir. Çoğu insan, atılan imzanın, dil ile söylenmiş bir ifadenin yazıya dökülmüş olduğunun farkında değildir. Hâlbuki o metin üzerine bir hüküm icra edilmektedir.

Her Cuma minberlerde okunan: *“Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayâsızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar. O, düşünüp tutasınız diye size öğüt veriyor.”* (Nahl 16/90) ayetinden hemen sonra Rabbimiz: *“Antlaşma yaptığınız zaman, Allah'a karşı verdiğiniz sözü yerine getirin. Allah'ı kendinize kefil kılarak pekiştirdikten sonra yeminlerinizi bozmayın. Şüphesiz Allah, yaptıklarınızı bilir.”* (Nahl 16/91) buyurarak akitlerimize bağlı kalmaya dikkat çeker. Sonraki ayetlerde de bu sadakatsizliğin toplum hayatında ve ferdin şahsiyetinde meydana getirdiği tahribatı haber vermektedir. Peygamberimiz (a.s) da: *“Kardeşinle (düşmanlığa varacak) tartışmaya girme, onunla (kırıcı olacak şekilde) şakalaşma ve ona yerine getiremeyeceğin sözü verme”* (Tirmizi, Birr 58) buyurarak insanın gücü nispetinde yükümlülükleri üstlenmesi ve yapılabilir sözler vermesi gerektiğini açıklamaktadır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ

“Sana gelen iyilik Allah’tandır. Başına gelen kötülük ise nefsendendir.”

Nisa 4/79.

Bu ayette insanlığa iyilik-kötülük, hayır-şer meselesi hakkında işin doğrusu bir kere daha anlatılmaktadır. Buna göre insanların başına ne gelirse gelsin, çevrelerinde iyi veya kötü ne olursa olsun bunların tamamı, hayır-şerri, iyisi-kötüsü Allah’tandır; O takdir etmiş, murat eylemiş ve yaratmıştır, ancak olup biten şeylerde insanların katkısı, iyilik ile kötülük, hayırla şer bakımından -yine Allah böyle istediği için- farklı olmaktadır. İmkân verdiği halde rızası bulunmadığı için kötülük Allah’a yüklenemez, “O’ndandır” denemez (bk. Şûrâ 42/30).

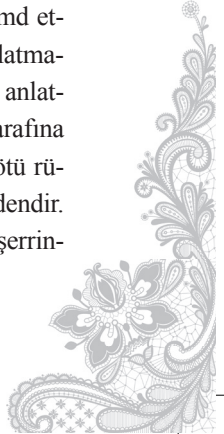
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا رَأَى أَحَدُكُمْ رُؤْيَا يُحِبُّهَا، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ اللَّهِ، فَلِيَحْمَدِ اللَّهَ
عَلَيْهَا وَلِيُحَدِّثَ بِهَا، وَإِذَا رَأَى غَيْرَ ذَلِكَ مِمَّا يَكْرَهُ، فَإِنَّمَا هِيَ مِنَ
الشَّيْطَانِ، فَلْيَسْتَعِذْ مِنْ شَرِّهَا، وَلَا يَذْكُرْهَا لِأَحَدٍ، فَإِنَّهَا لَا تَضُرُّهُ

“Sizden biriniz hoşuna giden bir rüya görünce, o Allah Teâlâ’dandır. Bu sebeple Allah’a hamd etsin ve o rüyasını anlatsın. Hoşlanmadığı bir rüya görürse o şeytandandır. Onun şerrinden Allah’a sığınsın ve onu hiç kimseye söylemesin. O zaman o rüya kendisine zarar vermez.”

Buhârî, Ta’bir 3,46.

İyi rüya Allah’tan, kötü rüya ise şeytandandır. İyi rüya gören kimsenin on Cenâb-ı Hakk’a nispet etmenin yanında, bunu bir nimet bilerek Allah’a hamd etmesi gerekir. İyi rüya gören bir kimsenin bu rüyasını salih kimselere anlatmasında bir sakınca yoktur. Görülen kötü ve çirkin rüyaları ise hiç kimseye anlatmamak gerekir. Böyle kötü rüya gören kimsenin uykusundan uyanıp sol tarafına üç defa “puh puh” diye üfürmesi de tavsiye edilmektedir. Bunun sebebi, kötü rüyada hazır bulunan şeytanı kovmak, onu hakir ve aşağı görmek gerektiğindedir. Kötü rüya gören kimsenin yapması gereken işlerden bir diğeri de, şeytanın şerrinden Allah’a sığınmaktır.

ÖZ ELEŞTİRİ

Kur'an-ı Kerim Hz. Yusuf'un (a.s) şöyle dediğini haber verir: *“Ben nefsimi temize çıkarmam, çünkü Rabbimin merhamet ettiği hariç, nefis aşırı derecede kötülüğü emreder. Şüphesiz Rabbim çok bağışlayandır, çok merhamet edendir” dedi.* (Yusuf, 12/53) Hz. Yusuf gençliğin doruğunda zorlu imtihanlara tabi tutulmuş iman, ahlak, samimiyet, iffet ve feraset örneği bir peygamberdir. Hayatın her merhalesinde örnek alınacak bir rehberliği vardır. Peygamber olması hasebiyle ondan kötü ahlak örneklerinin tezahürünü beklemek mümkün değildir. Fakat o bu üstün vasıflarıyla içinde bulunduğu toplumda temeyyüz ederken bile bu ifadeleri kullanıyorsa iman ile buluşan gönüllerin bundan ibret alması gerekir.

İnsan iyiye ve kötüye meyledebilecek bir özellikte yaratılmıştır. O sebeple çok dikkat edilmesi gerekir. Hislerimize, duygularımıza, düşünce ve fikirlerimize fazla önem attığımızda kendimizi yanılmaz, her zaman hakikat üzere görürüz. Bu tehlikeli bir zihin yapısıdır. Her zaman doğruyu, iyiyi, faydalı olmayı planlayarak işe koyulmalıyız. Niyetimiz samimi, gayretimiz içten olmalıdır. Herhangi bir olumsuzluğun meydana gelmesi durumunda kendimize dönüp acaba bu süreçte kendi hatamızın olup olmadığını araştırmamız gerekir.

Hiçbir insan mükemmel değildir. Kusursuzluk düşüncesi kibirden kaynaklanır. Kibir de iman ile bir gönülde bir arada barınmaz. Kerim kitabımızda ısrarla vurgulanan konulardan birisi de tövbe, istiğfar konusudur. Kendi öz eleştirisini yapmanın yoludur tövbe. Mümin tövbe ederken kendi kusurunu itiraf eder. Yanlış davranışlarını dile getirir. Bundan dolayı af ve mağfiret niyazında bulunur.

Özeleştirisi insani ve vicdani duyguların sağlıklı çalışmasının belirtisidir. Hz. Ömer'in her 'akşam bugün Allah için ne yaptın' diye kendisini hesaba çekmesi bir özeleştiri. O halde önce kul olarak bir özeleştiri yapalım. Hakikaten kul olarak bize yüklenen vazifelerimizi yerine getirmiş miyiz? Bu ana kadar bir ömür geçirmişiz. Şu anki durumumuzda kusurlarımız olmuş mudur? Bedenimize ve kişiliğimize karşı bir kusurumuz olmuş mudur? Küskünlüklerimizde, dargınlıklarımızda, üzdüklerimizde bizim bir kusurumuz olmuş mudur? İçinde bulunduğumuz toplumun huzurunda ve hüznünde bizim nasıl bir kusurumuz veya katkımız olmuştur?

AYET-İ KERİME VE MEALİ

لَا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ
مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ

“Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka verilmesini yahut bir iyilik yapılmasını ya da insanların arasının düzeltilmesini isteyenler müstesnadır.”

Nisa 4/114.

Bu ayetin kendisinden önceki ayetlerle birlikte, Übeyrik ailesinin hırsızlığı örtmek ve başkalarının üzerine atmak için yaptıkları gizli görüşmeler, fısıldaşmalar ve giriştikleri gizli tertipleri hakkında nazil olduğu rivayet edilir. Ayet toplum içinde yapılan gizli görüşmeleri hoş görmemiş ve kınamıştır. Ayete câiz olan gizli görüşmelere ve fısıldaşmalara konu olabilecek üç istisnadan söz edilmiştir. Bunlar sadaka vermek, marûf/iyilik etmek ve insanların arasını düzeltmektir.

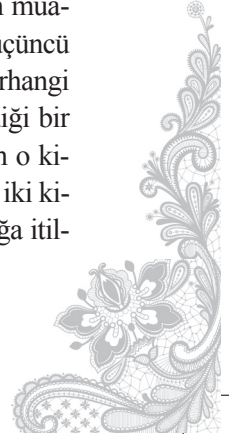
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

إِذَا كَانُوا ثَلَاثَةً فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّلَاثِ

“Üç kişi bir arada iken, diğerini bırakıp ikisi fısıldaşmasın.”

Buhârî, İsti'zân 45; Müslim, Selam 36.

Üç kişi bir arada iken, ikisinin bir tarafa çekilip gizli gizli konuşmaları, üçüncü kişiyi işkillendirir. Kendisi hakkında kötü bir şey planlandığını zanneder. En azından, kendisini konuşmalarına ortak etmedikleri için üzültür. Böyle bir tavır, orada bulunanlar arasında soğukluğa ve güvensizliğe sebep olur. Bu sebeple Resûl-i Ekrem Efendimiz, böyle bir davranışın İslam muâşeret kurallarına uygun olmadığını bildirmiş ve yasaklamıştır. Ancak üçüncü kişiden izin almak suretiyle yapılacak gizli konuşmada, pek tabii ki herhangi bir sakınca yoktur. Öte yandan bir mecliste, içlerinden birinin bilmediği bir dille konuşmak da gizlice fısıldaşmak hükmündedir. Çünkü bu durum o kişiyi üzer ve şüphelendirir. Üçten fazla kişinin bulunduğu bir toplantıda iki kişinin kendi arasında fısıldaşması yasak değildir. Çünkü kimse yalnızlığa itilmemiş olup diğerleri de kendi aralarında konuşabilirler.

NECVA

Necva, birisine gizlice bir şey söylemek, sır söylemek, fısıldamak manalarına gelir. Fısıltıya neca denir. Fısıltılı konuşma adab-ı muaşerete aykırı olduğundan dinimizce genel prensip itibariyle yasaklanmış ancak bazı durumlarda şartların yerine getirilmesi kaydıyla sakınca ortadan kalkmaktadır. Müslümanların yaşadığı toplumda gayri müslimler de vardı. Onlar ashabin bulunduğu ortamlarda kendi aralarında gizlice konuşur, kaş göz işareti yaparlardı. Ashap bundan rahatsız oluyordu. Bu davranış gün geçtikçe artarak devam edince ashap rahatsızlıklarını Resûlullah'a iletiler. Bunun üzerine aşağıdaki ayetler nazil olmuştur ve rahatsızlığa yol açacak fısıltılı konuşmalar yasaklanmıştır: *“Gizlice konuşmaktan menedilip de, menedikleri şeyi işleyen ve günah, düşmanlık ve peygambere isyanı konuşanları görmedin mi? Sana geldiklerinde Allah'ın seni selamlamadığı selamla selamlıyorlar. İçlerinden de, “Söylediklerimizden dolayı Allah bize azap etsen ya!” diyorlar. Cehennem onlara yeter! Oraya girecekler. Ne kötü varış yeridir orası!” “O kötü fısıltılar iman edenleri üzme için ancak şeytandan kaynaklanmaktadır. Oysa şeytan, Allah'ın izni olmadıkça, mü'minlere hiçbir zarar verebilecek değildir. Öyle ise mü'minler ancak Allah'a tevekkül etsinler.”* Müminlere hitaben de şöyle buyruluyor: *“Ey iman edenler! Siz baş başa gizlice konuştuğunuz zaman, günah, düşmanlık ve peygambere isyanı konuşmayın. İyilik ve takvayı konuşun ve huzuruna toplanacağınız Allah'a karşı gelmekten sakının.”* (Mücadele 58/8-10)

Necva konusu hadis-i şeriflerde de geçmektedir. İbn Ömer (r.a) Peygamberimizin şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: *“Üç kişi bir arada iken, diğerini bırakıp ikisi kendi aralarında fısıldaşmasın”* (Müslim, Selam 36),

Bazı durumlarda sadece iki kişiyi ilgilendiren ve açığa çıkarılması uygun olmayan durumlar olabilir. O zaman mecliste bulunanlardan izin tenir. Nezaket kuralları içinde konunun mahrem olduğu belirtilir. Nitekim ayet-i kerimede ashabin Peygamber (a.s) ile gizli konuşabilecekleri ve kim senin duymasını istemediği hallerini iletmesinin sakıncalı olmadığı beyan edilmektedir. (Mücadele 58/12,13.)

AYET-İ KERİME VE MEALİ

وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُمْ

“Yeryüzünde yürüyen hayvanlar ve gökyüzünde iki kanadıyla uçan kuşlardan ne varsa hepsi sizin gibi topluluklardır.”

En ‘am 6/38.

Kâinata Allah’ın kudretini apaçık gösteren deliller vardır. Ayette bu delillerden birkaçına işaret edilmektedir. Buna göre yeryüzünde yürüyüp dolaşan bütün canlılar, gökyüzünde kanat çırpıp uçan bütün kuşlar da insanlar gibi birer ümmet, düzenli birer topluluktur. Ayette geçen kitap hakkında bazı alimler levh-i mahfuzdur derken bazıları Kur’an-ı Kerim olduğunu söylemiştir.

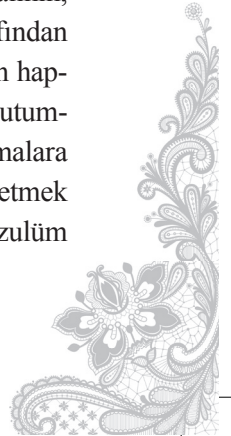
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

عُذِّبَتْ امْرَأَةٌ فِي هِرَّةٍ سَجَنَتْهَا حَتَّى مَاتَتْ، فَدَخَلَتْ فِيهَا
النَّارَ، لَا هِيَ أَطْعَمَتْهَا وَلَا سَقَّتْهَا، إِذْ حَبَسَتْهَا، وَلَا هِيَ
تَرَكَتْهَا تَأْكُلُ مِنْ خَشَائِشِ الْأَرْضِ

“Bir kadın ölünceye kadar hapsettiği bir kedi yüzünden azap edildi ve bu sebeple cehenneme girdi. Hayvanı hapsettiğinde ona bir şey yedirmemiş, içirmemiş, yerdeki haşereleri yemesine bile izin ve imkân vermemişti.”

Buhârî, Enbiyâ 54; Müslim, Selam 151, 152.

Hadiste, geçmiş ümmetlerden birinde veya müslümanlar içinde bir kadının bir kediyi açlıktan ölünceye dek hapsettiği, yiyecek-içecek bir şey vermediği, böcek ve haşerat cinsinden bir şey yakalaması için de serbest bırakmadığı için azap edildiği ve bazı rivayetlere göre de cehenneme atıldığı dile getirilmektedir. Olayın eski milletler içinde geçmiş olma ihtimalinin, hüküm açısından hafifletici bir yanı yoktur. Bir olay Efendimiz tarafından anlatıldıktan sonra, bizim için bağlayıcılık ifade eder. Olayda kedinin hapsedilmesinin yanında ölünceye kadar aç-susuz bırakılması aşırı bir tutumdur. Bazen, arsız hayvanları sırf terbiye etmek için belli bazı kısıtlamalara tabi tutmak gerekebilir. Fakat burada aşırı ceza vermemeye dikkat etmek lâzımdır. Hayvandır, savunmasızdır diye eziyet edilecek olursa, bu zulüm asla cezasız kalmaz. Dünyada veya ahirette hesabı mutlaka sorulur.

CANLILARA EZİYET ETMEMEK

Hayvan Hakları:

- a) Hayvanların yaşama hakları vardır.
- b) Hiçbir hayvana kötü davranılamaz, acımasız ve zalimce işlem yapılamaz.
- c) Bütün hayvanların, insanlarca gözetilme, bakılma ve korunma hakkı vardır.
- d) Hayvanlar meşru bir gerekçe olmadan öldürülemez. Bir hayvanın öldürülmesi zorunlu olursa, bu bir anda acı çektirmeden ve korkutmadan yapılmalıdır.
- e) Yabani türden olan bütün hayvanlar, kendi özel ve doğal çevrelerinde, karada, havada ve suda yaşama ve üreme haklarına sahiptir.
- f) Geleneksel olarak insanların çevresinde yaşayan hayvanlar, uyumlu bir biçimde yaşama ve üreme haklarına sahiptir.
- h) Bütün çalışan hayvanlar, iş süresinin yoğunluğunun sınırlandırılması, onarıcı ve güçlerini artırıcı bir beslenme ve dinlenme haklarına sahiptirler.
- i) Hayvanlardan insanların eğlencesi olsun diye yararlanılamaz.

Hayvanlara gösterilmesi gereken merhametten uzak hareketler yasaklanmıştır. Hayvanlara eziyet etmek, gıda ve temizliklerine önem vermemek, yavrularının bakım ve korunmasını ihmal etmek, canlı iken herhangi bir uzvunu kesmek, hedef tahtası gibi atış yapmak, yüzlerine vurarak dövmek, yüzlerini ve burunlarını dağlamak ve kesmek, binek hayvanını üzerinden inmeden uzun süre kullanmak, kulaklarından tutarak çekmek gibi davranışlar hayvan bedenine kötü yönde müdahale anlamına gelir.

İslam dini hayvanlara ve onların haklarına tabiatı gereği önem verir. Burada önemli olan nokta insanın bu canlılarla olan münasebetinin nasıl olması gerektiğidir. Allah (c.c.), hayvanları insanın menfaatine amade kılıp hizmetine vermiş, hayvanlara nasıl davranılması gerektiğini de kitabında belirtmiştir. (Nahl, 16/5,7-8) Bütün bunlarda, hayvanların insanın emrine verilmiş birer emanet olduğu, emanetin gereği olarak korunup gözetilmesi ve bir prensip olarak hayvanların yaratılışlarına uygun şekilde muamele görmesi dikkat çeker. Dolayısıyla İslam, bir taraftan hayvana eziyet vermeyi ve ona gücünün üstünde yük yüklemeyi yasaklarken, diğer taraftan da hayvanı tabii değerinin üstüne çıkarmayı, insanlar tarafından hizmet edilen bir varlık (çoğu kerelerde tapılan bir mabut) derecesine yükseltmeyi de kabul etmez. Hayvanlara tanınan söz konusu haklar insanlar tarafından verilen beşeri kaynaklı haklar değil bizzat yaratıcısı olan üstün irade tarafından tanınan haklardır. Hayvan haklarının yalnızca günah korkusuna dayanmayıp ilahi irade tarafından hayvanlara bahşedildiği bilinci, müslüman toplumların tarih boyunca hayvan hakları hususunda hassas olmalarında etkili olmuştur.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ
لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ

“Allah’a güzel bir borç verirsiniz O da bunu size fazlasıyla öder ve sizi bağışlar. Allah şükürün karşılığını bol bol verir, cezada ise acele etmez.”

Teğâbun 64/17.

Ayette geçen “karz-ı hasen”, Allah rızasından başka bir menfaat beklenmeden verilen borçtur. Bu borç karşılığında borçludan menfaat beklenmez, yalnızca ödeme imkânına kavuştuğunda borcun aslını ödemesi istenir.

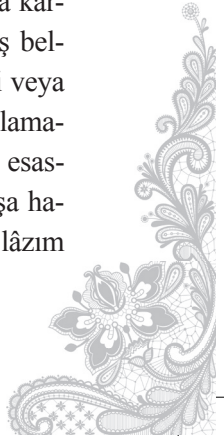
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

مَطْلُ الْغَنِيِّ ظَلْمٌ، فَإِذَا أَتَبَعَ أَحَدُكُمْ عَلَى مَلِيٍّ فَلْيَتَّبِعْ

“Zengin borcunu ödemeyi ertelemesi zulümdür. Sizin biriniz hali vakti yerinde olan birine havale edildiğinde, bu havaleyi kabullenip o kişiye müracaat etsin.”

Buhâri, Havâlât 1, 2.

Matlü'l-ğani, zengin borcunu ödemeyi uzatması, geciktirmesi, ertelenmesi demek olup alacaklıya yapılmış bir haksızlık ve zulümdür. Zengin bir borçlunun, borcunu ertelemesi, bugünü yarına, yarını öbür güne atarak borcunu sürekli tehir etmesi, borçlunun ödemeye imkânı varken bundan kaçınması elbette alacaklıya karşı işlenmiş bir suç teşkil etmektedir. Hadisin ikinci kısmında geçen havale sözüyle, borçlunun, alacaklıyı o borcu ödeyebilecek birine havale etmesi halinde, alacaklının bunu anlayışla karşılması tavsiye olunmaktadır. Banka çekleri gibi hâmiline yazılmış belgeler veya sözlü olarak yapılan havaleler, ödemeyi yapacak olan kişi veya kurumun kabul etmesiyle tamamlanmış olur. Böyle bir havale uygulamasıyla karşı karşıya kalan alacaklının bu durumu kabul ile karşılması esastır. “Bana borçlu olan sensin, beni ne diye falana veya falan kuruluşa havale ediyorsun?” diye borçluyu bizzat ödeme yapmaya zorlamaması lâzım geldiği, hadisimizin üzerinde ısrarla durduğu önemli bir noktadır.

BORÇ VE ALACAK AHLAKI

Rabbimiz şöyle buyuruyor: *“Eğer siz Allah’a güzel bir borç verirsiniz, Allah onu size, kat kat öder ve sizi bağışlar. Allah, şükriün karşılığını verendir, halimdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir).”* (Teğabun 64/17) Ayet bir müminin müslüman kardeşine, ekonomik sıkıntısını gidermek için borç vermesini Zat-ı Zü’l-Celaline verilmiş gibi değerlendirerek yapılan muamelenin yüceliğini beyan etmektedir. Bu yardımlaşma, insanları faizli işler yapmaktan, tefecilerin eline düşmekten, haksız kazanç elde etmekten ve yüklü faiz ödemelerinden korumak için en uygun ve hayırlı yoldur. Zaten iktisadi zorluklar içinde olan insanın mağduriyeti üzerine bir de ağır ödeme yükünü ve haram vebalini yüklenmesi bunalımlara sebep olur.

İnancımızda kamuya ait hak, Allah’ın hakkı olarak isimlendirilerek önem ve değeri vurgulanır. Bu nedenle kamuya yönelik hak ihlalinin vebali ile kamu düzenine yönelik iyileştirme çabalarının değeri ve sevabı büyüktür. Borçlanma ve borç alma durumu toplumsal yardımlaşma ve içtimai hukukla alakalı olduğundan, ihlal ve istismardan toplum zarar görürken itina ve ihtimamdan fayda görür. Kardeşlik bağları gelişir. Yardımlaşma duyguları güçlenir.

Peygamberimiz (a.s) borçlanma ve borcu ödeme hususunda sahabeye yol göstermiş, tavsiyelerde bulunmuştur. Bir hadis-i şerifte alacaklıyla alakalı şöyle buyuruyor: *“Ödeme güçlüğü çeken borçluya zaman tanıyan ya da alacağını bağışlayan kimseyi Allah, kendisinininkinden başka hiçbir gölgenin (himayenin) olmadığı kıyamet gününde arşının gölgesinde gölgelendirecektir (özel olarak himaye edecektir).”* (Tirmizi, Büyü‘ 67)

Bir insanın ekonomik ihtiyacını gidermek için, kendi kazancını rabbinin rızasını kazanmak amacıyla seferber eden kimsenin bu samimi niyetinin istismar edilmemesi gerekir. Bunu önleme sadedinde Peygamberimiz (a.s) borçluya yönelik olarak şöyle buyuruyor: *“Maddi imkânı olan kişinin borcunu beklemesi zulümdür. Biriniz (alacağının ödenmesi için) durumu iyi olan birine havale edildiğinde bunu kabul etsin.”* (Müslim, Müsakat 33) Bu hayırlı yardımlaşmanın hayata yansması hususunda da şöyle buyuruyor: *“Kim insanların mallarını geri ödeme niyetiyle alırsa Allah onun ödemesini kolaylaştırır: Kim de bir malı tüketip geri ödememek niyetiyle alırsa Allah da onun malını telef eder.”* (Buhari, İstikraz 2) Bu ifade, istismar eden kimsenin hayatından bereketin kalkacağı konusunda bir ikazdır.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنْتُمْ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ

“Ey insanlar! Allah’a muhtaç olan sizlersiniz. Allah ise hiçbir şeye muhtaç değildir ve mutlak kemaliyle hep övgüye layık olan O’dur.”

Fatır 35/15.

Allah’a muhtaç olan insanlardır, Allah ise hiçbir şeye ve hiç kimseye muhtaç değildir. Üstelik yaratılmışlar üzerindeki üstün nimetlerinden ötürü hamd edilmeye layık olan yalnız O’dur. Bu uyarıdan, ibadetin insanın buna muhtaç olmasından dolayı emredildiği, dolayısıyla din duygusunun ve Allah’a ibadet etme eğiliminin fitrî olduğu ve baskı yöntemleriyle yok edilmesinin mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

الَّذِي يَعُودُ فِي هَبَّتِهِ كَالْكَلْبِ يَرْجِعُ فِي قَيْئِهِ

“Bağışından dönen kimse, kusmuşunu yalayan köpeğe benzer.”

Buhârî, Hibe 30; Müslim, Hibât 2, 5, 8.

Hiç şüphesiz bu benzetme, yaptığı bağıştan vazgeçen kimsenin köpek hükmünde olduğu anlamına gelmez. Ancak yaptığı işin, çirkinliğini gösterir. Yani bu teşbih, hukuki yönden değil, ahlaki açıdan bir benzetmedir. Şu halde hibe, sadaka ve hediyesinden dönen, vaz geçen, onları geri alan kimse, köpeğin yaptığı gibi pis ve iğrenç bir şey yapmış olur. Tabiatıyla sırf bu benzetmeden dolayı, hibeden dönmenin haram olduğu sonucu çıkarılamaz ama olayın çirkinliği yani mekruh olduğu anlaşılır, denilmiştir. Hanefî mezhebi âlimleri hibeden dönmenin câiz olmakla beraber *mekruh* olduğu görüşündedirler.

HİBE

Sözlükte “karşılıksız vermek, bağışlamak” anlamına gelen hibe, İslam öncesi Hicaz-Arap toplumunda oldukça yaygın olan bir âdettir. İslam ile birlikte yardımlaşmayı ve karşılığını Allah’tan bekleyerek vermeyi teşvik eden, böyle bir davranışı ibadet sayan Kur’an ayetleri ve Hz. Peygamber’in hadisleri ile daha bağlayıcı, yaygın ve kapsamlı hale gelmiş ve bazı türleri kurumlaşmış, hukuki bir kavram olarak hukuk kitaplarında yerini almıştır. Kur’an’da hibe kelimesi geçmemekle birlikte bu kökün değişik fiil kalıpları sözlük anlamında ve genelde Allah’ın kullarına gerek maddi gerekse manevi lütuf ve ihsanını, karşılıksız bağışını ifade için kullanılır. (Âl-i İmran 3/8, 38; En’âm 6/84) Toplum yaşantısında hibe söz konusu olduğunda insanlar arasında daha çok anne- babaların hayatta iken evlatlarına yaptıkları bağışlar akla gelmektedir. Hibenin aile içi ilişkilere dönük yönü toplumsal huzur ve güvenin sağlanmasında mühim rol oynar. Anne ve babanın sağlıklarında çocuklarına yaptıkları hibede, aralarında ayırım gözetmemeleri, onlara eşit veya adaletli davranmaları gereklidir. Nitekim sahabeden Beşir b. Sad, oğlu Numan’a bir hibede bulunmak ve Hz. Peygamber’i de buna şahit tutmak istediğinde Resûlullah (a.s), “*Öteki çocuklarına da bir şey bağışladın mı?*” diye sormuş, “*hayır*” cevabını alınca da “*Allah’tan korkun ve çocuklarınız arasında adaletli davranın*” buyurmuştur. (Buhari, Hibe 12, 13; Müslim, Hibât 9-19). Başka bir hadiste ise “*Bağış hususunda çocuklarınıza eşit davranın. Eğer birini tercih etmem gerekseydi kadınları erkeklere tercih ederdim*” dediği rivayet edilir. (Heysemî, IV, 153) Hadislerde vârise vasiyet yapılmasının yasaklanmasının (Buhari, Vesâyâ 6; Tirmizî, Vesâyâ 5) temelinde de yakın akraba arasında ayırım yapmayı engelleme, mal dağılım ve bölüşümü sebebiyle aralarında huzursuzluk meydana gelmesini önleme düşüncesi yatar. Hadisler anne-babanın çocuklarına yapacağı hibede onlar arasında ayırım yapmasının doğru olmadığını net olarak ortaya koyar. İslam hukuku açısından cumhura göre ebeveynin çocuklarına yapacağı hibede onlar arasında ayırım yapması mekruh, eşitliği gözetmesi ise müstehap bir davranıştır. Bir grup fakihe göre ise kız-erkek ayırımı yapılmaksızın eşit davranmak hukuken de gereklidir.

AYET-İ KERİME VE MEALİ

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ
الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ

“Faiz yiyenler ancak şeytanın çarparak sersemlettiği kimse gibi kalkarlar.”

Bakara 2/275.

Ayette geçen “ribâ”, “belli malların, belli şekillerde yapılan satım akdi ile değişiminde şart koşulan veya hasıl olan fazlalık ve ödünç verilen malın geri ödenmesinde şart koşulan fazlalık” anlamına gelir. Daha önce nazil olan ayetler ribâ muamelesini kınamaktayken, bu ayet ribâyı kesin yasaklamıştır. “Şeytanın çarpması”, faiz yiyenlerin yeniden dirilip kabirlerinden kalkarken veya buradan mahşerdeki hesabın sonuna kadar sersemlemiş, saraya tutulmuş insanlar gibi çırpınacaklarını, yolda doğru yürüyemeyip sağa sola yalpalayacaklarını ifade etmiştir (*Râzî, VII, 88-90*).

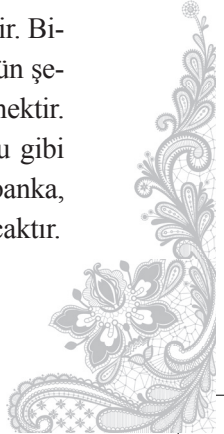
HADİS-İ ŞERİF VE MEALİ

لَعَنَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ آكِلَ الرِّبَا وَمُؤَكِّلَهُ

Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem faiz alana da verene de lanet etti.

Müslim, Müsâkât 105-106.

Peygamber Efendimiz, toplumun inanç, iktisad ve ahlak düzenini altüst eden, kişi ve toplumlara anarşi ve felâkete sürükleyen faizi yiyen ve yedirenlerin, Allah’ın rahmetinden uzak kalmalarını dilemek yani onlara lânet etmek suretiyle işin ne kadar ciddi olduğunu gözler önüne sermektedir. Bilinen bir gerçektir ki faiz, vahye dayalı bütün dinlerde haramdır. Bütün şeriatlar onu ortaklaşa yasaklamıştır. Faiz yemek, faizcilik yapmak demektir. Faiz anlaşma ve akitlerden doğduğuna göre, bunun iki tarafı olduğu gibi şahitleri ve yerine göre yazıcısı veya noteri de bulunacaktır. Hatta banka, mafya, tefeciler v.s. gibi yasal veya yasal olmayan kurumları da olacaktır.

FAİZ

Peygamber Efendimiz (a.s), bir gün *“Helâk edici yedi günahdan kaçınınız!”* buyurdu. Ashab-ı kiram *“Ya Resûlallah! Bu yedi günah nedir?”* diye sordular. Resûlullah şu cevabı verdi: *“Helak edici bu yedi günah, Allah’a şirk koşturmak. Büyü yapmaktır. Allah’ın zarar vermeyi yasakladığı bir cana kıymaktır. Faiz yemektir. Yetimin malına el uzatmaktır. Düşmanla karşılaşınca savaştan kaçmaktır. İffetli mümin kadınlara zina iftirasında bulunmaktır.”* (Buhari, Vesaya 23)

Yüce Rabbimizin bizlere lütfettiği her bir nimetin şükürü vardır. İnsan olarak yaratılışımızın şükürü imandır. Bedenimizin şükürü namazdır. Rızıkımızın ve sağlığımızın şükürü oruçtur. Malımızın, varlığımızın şükürü zekâtıdır, sadakadır, fitredir. Bütün bunların genel adı ise infaktır.

Faiz, haksız yoldan, emek sarf etmeden, alın teri dökmeden kazanmaktır. Rabbimiz, faizin esiri olmuş kişilerin ibretlik akıbetini Kur’an-ı Kerim’de şöyle haber vermektedir: *“Faiz yiyenler, (kabirlerinden) şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu durum, onların, ‘Alışveriş de faiz gibidir’ demelerinden dolayıdır. Oysa Allah alışverişi helal, faizi haram kılmıştır.”* (Bakara 2/275)

Allah yolunda infak, kişiye cennetin anahtarını kazandırır. Faiz ise kişiyi Allah’ın gazabına, büyük bir hüsrana götürür. Zira infak, Allah rızası uğrunda varlığı paylaşmaktır. O’nun yolunda fedakârlıkta bulunmaktır. Faiz ise, alın terinin kutsal olduğu inancını yitirmektir.

Yüce Rabbimiz, Kur’an-ı Kerim’de şöyle buyurmuştur: *“Allah, faizden elde edilen malı mahveder. Sadakaları ise artırır; bereketlendirir. Allah hiçbir günahkâr nankörü sevmez.”* (Bakara 2/276)

Zengin, faiz yoluyla haksız yere malını katlarken, zayıf ve muhtacın sırtındaki kambur her geçen gün artar. Mal, mülk ve itibar hırsıyla bencilleşenler, görünüşte insanlar nezdinde zenginleşmekte ise de aslında ahlaki yönden fakirleşmekte ve Cenab-ı Hak katında değer kaybetmektedir. Küçük menfaatler uğruna dünya ve ahiret hayatı tehlikeye girmektedir. Peygamberimiz (a.s) şu uyarıda bulunuyor: *“Faiz yoluyla mal çoğaltan hiç kimse yoktur ki sonunda malı azalmasın.”* (İbn Mace, Ticaret 58)